

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนเอกชนนอกระบบใน กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้ศึกษา ค้นคว้า แนวคิด ทฤษฎีจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่างๆ เพื่อนำมาเป็นฐานความรู้ในการกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ซึ่งมีหัวข้อหลักที่สำคัญดังต่อไปนี้

๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีการบริหาร

๒.๒ แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษา

๒.๓ การบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษา

๒.๔ การบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษากับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

๒.๕ คุณภาพการศึกษา

๒.๖ การศึกษาของโรงเรียนเอกชนนอกระบบ

๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีการบริหาร

๒.๑.๑ แนวคิดของการบริหาร

นักวิชาการและนักการศึกษาได้ให้แนวคิดและความหมายของการบริหารไว้ดังนี้

วิจิตร ศรีสอาน^๑ กล่าวว่า “การบริหาร เป็นกิจกรรมของกลุ่มบุคคลที่ร่วมมือกันเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน โดยใช้กระบวนการและทรัพยากรที่เหมาะสม วัตถุประสงค์ของการบริหารก็คือการประสานความพยายามของคนเพื่อผลสัมฤทธิ์ของงานตามเป้าหมายที่วางไว้

การดี อนันต์นวิ^๒ ได้กล่าวว่า การบริหารมีผู้ให้ความหมายต่าง ๆ กัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ การมองการบริหารในลักษณะที่แตกต่างกัน ดังนี้

Carter V. Good (คาร์เตอร์ วี กูด) ให้ความหมายว่า “การบริหาร ” หมายถึงเทคนิคและวิธีการต่างๆ ที่ใช้ในการดำเนินงานในองค์การทางการศึกษา เพื่อให้เป็นไปตามนโยบายที่ตั้งไว้

^๑วิจิตร ศรีสอาน, เอกสารการสอนชุดวิชาหลักและระบบการบริหารการศึกษา เล่ม ๑ หน่วยที่ ๑ - ๑๕, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๑), หน้า ๑๕.

^๒การดี อนันต์นวิ, หลักการ แนวคิด ทฤษฎีทางการบริหารการศึกษา , (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มนตรี จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๑-๒.

Herbert A. Simon (เฮอเบิร์ต ไชมอน) ให้ความหมายว่า “ การบริหาร ” หมายถึง กิจกรรมต่างๆ ที่บุคคลตั้งแต่ ๒ คน ขึ้นไปร่วมมือกันดำเนินการเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายๆอย่างร่วมกัน

สันติ บุญภิรมย์^๐ ได้กล่าวถึง ความหมายของการบริหารที่นักบริหารหลายท่านได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับการบริหารไว้หลากหลายในมุมมองที่แตกต่างกัน ดังนี้

วิทยุ สาธร ได้กล่าวว่า การบริหาร คือศิลปะในการทำให้กิจกรรมต่างๆ ได้รับการปฏิบัติจนเป็นผลสำเร็จ

Hersay and Blanchard (เฮอริเชย์และบลันชาร์ด) ได้กล่าวว่า การบริหารเป็นงานที่ปฏิบัติเกี่ยวกับบุคคลทั้งรายบุคคลและกลุ่มบุคคล เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของหน่วยงาน

Barnard (บาร์นาร์ด) ได้กล่าวว่า การบริหาร หมายถึงการทำงานภายในองค์การซึ่งเป็นระบบของการร่วมกันปฏิบัติกิจกรรมตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป

จากแนวคิดดังกล่าวสรุปได้ว่า การบริหาร หมายถึง การทำงานร่วมกันของบุคคลตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป มีการประสานความพยายามของคน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ ที่วางไว้ โดยใช้ปัจจัยต่างๆ มาสนับสนุนในการดำเนินงาน ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลอย่างสูงสุด

๒.๑.๒ ทฤษฎีของการบริหาร

Luther Gulick & Lyndall Urwick^๐ (ลูเธอร์ กุลลิค และ เลียนดอลล์ เออร์วิก) ได้กล่าวถึง กระบวนการในการบริหารว่า กระบวนการหรือวิธีในการบริหารแบบ POSDCoRB เป็นกระบวนการหรือวิธีในการบริหารที่ได้รับการยกย่องมากวิธีหนึ่ง อันเป็นคำย่อของภาระหน้าที่ที่สำคัญของนักบริหาร ๗ ประการ ได้แก่

๑. การวางแผน (P-Planning) เป็นการวางแผนเค้าโครงกิจกรรม ซึ่งเป็นการเตรียมการก่อนลงมือปฏิบัติ เพื่อให้การดำเนินการสามารถบรรลุเป้าหมายที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

๒. การจัดองค์การ (O-Organizing) เป็นการกำหนดโครงสร้างขององค์การโดยมีการพิจารณาให้เหมาะสมกับงาน เช่น การแบ่งงาน (Division of Work) เป็นกรม กอง หรือแผนก โดยอาศัยปริมาณงาน คุณภาพของงาน หรือจัดตามลักษณะเฉพาะของงาน (Specialization) นอกจากนี้ อาจพิจารณาในแง่ของการควบคุม (Span of Control) หรือพิจารณาในแง่ของหน่วยงาน เช่น หน่วยงานหลัก (Line) และ หน่วยงานที่ปรึกษา (Staff) เป็นต้น

^๐สันติ บุญภิรมย์, หลักการบริหารการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : บุคพอยท์, ๒๕๕๒), หน้า ๔๑-๔๒.

^๐Luther Gulick & Lyndall Urwick อ้างในศิริวรรณ เสรีรัตน์, สมชาย หิรัญกิตติ และ สมศักดิ์ นิชาภรณ์, ทฤษฎีองค์การ, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสาร จำกัด, ๒๕๔๕), หน้า ๘๖.

๓. การจัดหาบุคลากรมาปฏิบัติงาน (S-Staffing) เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรนั่นเอง ทั้งนี้เพื่อให้ได้บุคลากรมาปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับการจัดแบ่งหน่วยงานที่กำหนดเอาไว้

๔. การอำนวยการ (D-Directing) เป็นภารกิจในการใช้ศิลปะในการบริหารงาน เช่น ภาวะผู้นำ (Leadership) มนุษยสัมพันธ์ (Human Relations) การจูงใจ (Motivation) และการตัดสินใจ (Decision Making) เป็นต้น

๕. การประสานงาน (Co-Coordinating) เป็นการประสานให้ส่วนต่างๆ ของกระบวนการทำงานได้ต่อเนื่องและเกี่ยวเนื่องกัน เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและราบรื่น

๖. การรายงาน (R-Reporting) เป็นกระบวนการและเทคนิคของการแจ้งให้ผู้บังคับบัญชาตามชั้นได้ทราบถึงผลการปฏิบัติงาน โดยที่มีความสัมพันธ์กับการติดต่อสื่อสาร (Communication) ในองค์กรอยู่ด้วย

๗. การจัดสรรงบประมาณ (B-Budgeting) เป็นภารกิจที่เกี่ยวกับการวางแผนการทำบัญชี การควบคุมเกี่ยวกับการเงินและการคลัง

Henri Fayol^๐ (ฟาโยล) ได้เสนอหลักการจัดการไว้ ๕ หลัก ได้แก่ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การบังคับบัญชา (Commanding) การประสานงาน (Coordinating) และควบคุมงาน (Controlling) และหลักการบริหารที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ในการบริหารในทุกองค์การ มี ๑๔ ข้อ ดังนี้

๑. หลักการแบ่งงานกันทำ (Division of work) โดยคำนึงถึงความชำนาญเฉพาะ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงาน

๒. หลักอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ (Authority and responsibility) ต้องมอบหมายและกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบไว้ชัดเจน

๓. หลักวินัย (Discipline) หมายถึง การยอมรับเชื่อฟังในหลักเกณฑ์ที่ตกลงไว้เบื้องต้นระหว่างคนงานกับองค์การ

๔. หลักเอกภาพของการบังคับบัญชา (Unity of command) เพื่อลดปัญหาความขัดแย้งภายในองค์กร บุคคลทุก ๆ คนต้องรับคำสั่งและรับผิดชอบต่อผู้บังคับบัญชาเพียงคนเดียว

^๐ Henri Fayol อังโน ประยูร ศรีประสาธน์ อรุณ รักธรรม และทองอินทร์ วงศ์โสธร, ประมวลสารชุดวิชา ทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารการศึกษา หน่วยที่ ๑-๔, (นนทบุรี :สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช, ๒๕๓๖), หน้า ๘๖.

๕. หลักเอกภาพของทิศทาง (Unity of direction) องค์กรต้องมีแผนงาน วัตถุประสงค์ และทิศทางในการทำงานที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

๖. หลักผลประโยชน์ส่วนตัวขึ้นกับผลประโยชน์ทั่วไป (Subordination of individual interest to general interest) หมายถึง ผลประโยชน์ของแต่ละบุคคลและกลุ่มต่าง ๆ ภายในองค์กร จะต้องไม่ขัดกับผลประโยชน์ขององค์กร

๗. หลักผลประโยชน์ตอบแทน (Remuneration of personnel) คือ ต้องมีระบบ ค่าตอบแทนในการทำงานที่เป็นธรรมและเป็นที่ยอมรับของลูกจ้าง

๘. หลักการรวมอำนาจ (Centralization) ไม่มีการรวมอำนาจที่มากเกินไป และการกระจายอำนาจที่มากเกินไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้บริหารและลักษณะขององค์กร

๙. หลักสายการบังคับบัญชา (Scalar chain) หมายถึง สายของการปกครองบังคับบัญชา ที่ลดหลั่นกันไปตามระดับของอำนาจ

๑๐. หลักการมีระเบียบแบบแผน (Order) ได้แก่ การจัดระเบียบภายในหน่วยงาน และแบบแผนทางสังคม คือ การจัดคนให้เป็นระเบียบ และลงในจุดที่เหมาะสม

๑๑. หลักความเป็นธรรม (Equity) ต้องให้ความเป็นธรรม เสมอภาคและยุติธรรมอย่างทั่วถึงทั้งองค์กร

๑๒. หลักเสถียรภาพของการทำงาน (Stability of tenure of personnel) ต้องให้การเรียนรู้ งานใหม่ก่อนพอสมควรก่อนที่จะสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๑๓. หลักความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (Initiative) ต้องรู้จักคิดและแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ในองค์กรต้องมีความกระตือรือร้นในการปฏิบัติงาน

๑๔. หลักความจงรักภักดีต่อองค์กร (Esprit de corps) โดยการสร้างบรรยากาศร่วมมือ ในองค์กร และการให้สิ่งตอบแทนอย่างมีคุณธรรม

Chris Argyris^{*} (คริส อาร์กิริส) ได้กล่าวถึงทฤษฎีการบริหารแบบมีส่วนร่วมไว้

๓ ประการ คือ

๑. ส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น คือ สมาชิกในองค์กรย่อมมีความปรารถนาที่จะ ได้ร่วมแสดงความคิดเห็นในการบริหารในองค์กร การรับฟังความคิดเห็นก็ทำให้รู้สึกว่าได้มีส่วนร่วมในการบริหารองค์กรแล้ว

^{*}Chris Argyris อ้างใน ภาณี อนันต์นวิ, หลักการ แนวคิด ทฤษฎีทางการบริหารการศึกษา , หน้า ๓๐.

๒. การมีส่วนร่วมช่วยให้เกิดการยอมรับในเป้าหมาย คือ เมื่อมีความร่วมมือเกิดขึ้นภายในองค์กร ก็ทำให้สมาชิกทั้งหมดภายในองค์กรมีเป้าหมายเดียวกัน เป็นการยินยอมพร้อมใจกันปฏิบัติ ซึ่งเป็นผลทางใจอันนำไปสู่การปฏิบัติงานอย่างเต็มที่

๓. การมีส่วนร่วมทำให้เกิดความสำนึกในหน้าที่ที่ตนรับผิดชอบ คือ เป็นการกระตุ้นให้เกิดความสำนึกในหน้าที่ที่ตนรับผิดชอบในการปฏิบัติงานในองค์กร

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ^๑ ได้กล่าวถึง พุทธวิธีบริหารว่า หมายถึง การทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่น (Getting things done through other people) โดยใช้หน้าที่ของนักบริหารเป็นกรอบในการพิจารณา หน้าที่ (Function) ของนักบริหารมีอยู่ ๕ ประการ ตามคำย่อในภาษาอังกฤษ POSDC

P คือ Planning หมายถึง การวางแผน เป็นการกำหนดแนวทางดำเนินงานในปัจจุบัน เพื่อความสำเร็จที่จะตามมาในอนาคต ผู้บริหารที่ดีต้องมีวิสัยทัศน์เพื่อกำหนดทิศทางขององค์กร

O คือ Organizing หมายถึง การจัดองค์กร เป็นการกำหนดโครงสร้างความสัมพันธ์ของสมาชิก และสายบังคับบัญชาภายในองค์กร มีการแบ่งงานกันทำและการกระจายอำนาจ

S คือ Staffing หมายถึง งานบุคลากร เป็นการสรรหาบุคลากรใหม่ การพัฒนาบุคลากร และการใช้คนให้เหมาะสมกับงาน

D คือ Directing หมายถึง การอำนวยการ เป็นการสื่อสารเพื่อให้เกิดการดำเนินการตามแผน ผู้บริหารต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและมีภาวะผู้นำ

C คือ Controlling หมายถึง การกำกับดูแล เป็นการควบคุมคุณภาพของการปฏิบัติงานภายในองค์กร รวมทั้งกระบวนการแก้ปัญหาภายในองค์กร

จากทฤษฎีของการบริหาร ดังกล่าว สรุปได้ว่า ทฤษฎี การบริหาร เป็นแนวคิดหรือข้อสรุปแบบกว้างที่อธิบายถึงการบริหารองค์กรต่างๆ อย่างเป็นระบบ และมีหลักการที่ยึดเป็นแนวปฏิบัติได้ ถ้าทฤษฎีได้รับการพิสูจน์บ่อยๆ ก็จะกลายเป็นกฎเกณฑ์ ทฤษฎี หรือกฎเกณฑ์ดังกล่าวเป็นแนวความคิดที่มีเหตุผล สามารถอธิบายได้และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหาร งานในองค์กรต่างๆ ได้

^๑พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), พุทธวิธีบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๓-๕.

๒.๒ แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษา

๒.๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ^๖ ได้กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษาไว้ ๓ ขั้นตอน ดังนี้

๑. การควบคุมคุณภาพ เป็นการกำหนดมาตรฐานคุณภาพและพัฒนาสถานศึกษาเข้าสู่มาตรฐาน

๒. การตรวจสอบคุณภาพเป็นการตรวจสอบและติดตามผล การดำเนินงานให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด

๓. การประเมินคุณภาพ เป็นการประเมินคุณภาพของสถานศึกษา โดยหน่วยงานที่กำกับดูแลพื้นที่ เพื่อเตรียมความพร้อมก่อนรับการประเมินภายนอกจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา

สำนักงานทดสอบทางการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ^๖ ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษาว่า การประกันคุณภาพ (Quality Assurance) เป็นศัพท์ทางวิชาการที่วงการศึกษายืมมาจากวงการธุรกิจและอุตสาหกรรม และนำเข้ามาใช้เพื่อการบริหารและการจัดการเชิงคุณภาพขององค์กรทางการศึกษา เดล(Dale)ได้อธิบายถึงวิวัฒนาการของการบริหารและการจัดการเชิงคุณภาพในทางอุตสาหกรรม โดยแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ แบบที่เน้นการตรวจจับ (Detection) อันได้แก่ การตรวจสอบคุณภาพ (Quality Inspection) และการควบคุมคุณภาพ (Quality Control) เพื่อเน้นพัฒนาความแม่นยำของเครื่องมือและประสิทธิภาพของเทคนิคที่ใช้ในการตรวจจับความผิดที่เกิดขึ้น จุดอ่อนของการบริหาร และการจัดการเชิงคุณภาพแบบนี้ คือ เป็นการลงมือกระทำหลังจากข้อผิดพลาดหรือปัญหา ได้เกิดขึ้นแล้ว (Retrospective หรือ Reactive) การบริหารและการจัดการเชิงคุณภาพ แบบที่สอง เป็นสิ่งที่เริ่มเกิดขึ้นในสองทศวรรษหลังนี้ มีลักษณะที่เน้นการป้องกันก่อนที่ความผิดพลาดจะเกิดขึ้น (Preventive หรือ Proactive) แบ่งแยกออกได้ ๒ ประเภท คือ การประกันคุณภาพ และการจัดการเชิงคุณภาพทั่วไปทั้งระบบ (Total Quality

^๖สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ , แนวทางการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา : เพื่อพร้อมรับการประเมินภายนอกกรุงเทพมหานคร บริษัท พิมพ์ดี, ๒๕๔๓), หน้า๗-๘.

^๖สำนักงานทดสอบทางการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา: กรอบและแนวการดำเนินงานพิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว ๒๕๔๕), หน้า ๕-๖.

Management หรือ TQM) การประกันคุณภาพเป็นระดับหนึ่งของวิวัฒนาการของการบริหารและการจัดการเชิงคุณภาพ ที่ยังไม่บรรลุถึงขั้นของTQM แต่ได้เปลี่ยนแปลงจากการบริหารและการจัดการเชิงคุณภาพแบบเก่าที่เน้นการตรวจจับ โดยให้หันมาเน้นการวางแผนป้องกันอย่างเป็นระบบ เพื่อไม่ให้เกิดความผิดพลาดขึ้นได้ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า เป็นการสร้างความมั่นใจต่อผู้เกี่ยวข้องว่า ผลผลิตที่ออกมา จะมีคุณภาพตามความคาดหวัง ข้อสังเกตที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การประกันคุณภาพเป็นวิวัฒนาการ ที่ต่อเนื่องมาจากการตรวจซ่อมและการควบคุมเชิงคุณภาพ การประกันคุณภาพยังมีการเน้นความสำคัญของคุณภาพและประสิทธิภาพของเครื่องมือวัด และเทคนิควิธีวัด สิ่งที่เพิ่มมาก็คือ การสร้างความมั่นใจโดยมีมาตรการป้องกันไม่ให้เกิดความผิดพลาดเกิดขึ้น โดยตั้งแต่ขั้นการออกแบบและขั้นดำเนินงานจนถึงขั้นได้ผลผลิตออกมา นอกจากนี้ก็จะมีผลการประเมินในทุกขั้นตอนมาใช้เพื่อการวางแผนออกแบบและการปฏิบัติเพื่อให้เกิดการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง (Continuous Improvement)

กรมสามัญศึกษา^{๐๙} ได้ให้แนวความคิดว่าการประกันคุณภาพการศึกษาเป็นกระบวนการจัดการพัฒนาการศึกษาที่จะช่วยสร้างความพึงพอใจและความเชื่อมั่นของผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชนและสังคม ว่าผู้ที่จบการศึกษาจะมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาและเป็นที่ยอมรับของสังคม

อรุณ จันทวานิช^{๐๑} ได้กล่าวถึงแนวคิดในการประกันคุณภาพการศึกษาว่า เป็นวิธีการ หรือกลยุทธ์ที่กำหนดแนวปฏิบัติหรือแนวดำเนินงานในการจัดการศึกษาที่เป็นหลักประกันว่า นักเรียนมีมาตรฐานการศึกษาเป็นที่ยอมรับของสังคม ประกอบด้วยการดำเนินงาน ๓ ประการ ดังนี้

๑. การควบคุมคุณภาพการศึกษา (Quality Control) คือ กระบวนการที่นำการศึกษาสู่คุณภาพประกอบด้วย

๑) การกำหนดมาตรฐานด้านผลผลิต บัณฑิต และกระบวนการ

๒) การพัฒนาเข้าสู่มาตรฐาน โดยมีการพัฒนาครูผู้สอน ผู้บริหาร ศึกษานิเทศก์ และการสนับสนุนปัจจัยที่ส่งเสริมการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

๒. การตรวจสอบและแทรกแซงคุณภาพการศึกษา (Quality Audit and Intervention) คือ กระบวนการในการดำเนินงานเพื่อปรับปรุงคุณภาพการศึกษา ประกอบด้วย

^{๐๙}กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, แนวทางปฏิรูปการศึกษาในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา : การบริหารโรงเรียนตามแนวทางปฏิรูปการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๒), หน้า ๖.

^{๐๑}อรุณ จันทวานิช, การประกันคุณภาพเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษากระทรวงศึกษาธิการในแนวคิดและนโยบายกระทรวงศึกษาธิการ พื้นฐานการปฏิรูปเพื่อประชาชน , (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๒), หน้า ๗๕- ๘๐.

๑) การประเมินความก้าวหน้า การจัดทำรายงานการจัดการศึกษาของ สถานศึกษา ต่อประชาชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยการติดตามและตรวจสอบของสถานศึกษา (Internal Audit)

๒) การติดตามและตรวจสอบของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (External Audit)

๓) มาตรการปรับปรุงคุณภาพสถานศึกษาที่มีคุณภาพไม่ถึงตามเกณฑ์มาตรฐานของ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (Quality Intervention)

๓. การประเมินคุณภาพการศึกษา (Quality Assessment) คือ กระบวนการตรวจสอบ คุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานที่กำหนด ประกอบด้วย

๑) ทบทวนคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา (External School Review)

๒) การประเมินเพื่อรับรองมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา (Accreditation)

๓) การประเมินผลพัฒนาคุณภาพการศึกษาในภาพรวม (Total Quality Education)

สรุป แนวคิดเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษา เป็นกระบวนการบริหารที่มีการ ร่วมกันวางแผน กำหนดเป้าหมายและแนวปฏิบัติในการจัดการศึกษา ดำเนินงานตามแผนงาน และมีการประเมินทุกขั้นตอนของการดำเนินงาน เพื่อให้เกิดการปรับปรุงพัฒนาให้มีคุณภาพอย่าง ต่อเนื่อง และเป็นหลักประกันได้ว่า ผู้เรียนมีมาตรฐานการศึกษาเป็นที่ยอมรับของสังคม

๒.๒.๒ ความหมายการประกันคุณภาพการศึกษา

นักวิชาการ นักการศึกษา และหน่วยงานทางการศึกษาได้ให้ความหมายของการประกัน คุณภาพการศึกษา ไว้ดังนี้

เกษม วัฒนชัย ^{๐๐} ได้ให้ความหมายการประกันคุณภาพการศึกษาไว้ว่า “หมายถึง กิจกรรมหรือการปฏิบัติ หากได้ดำเนินงานตามระบบและแผนที่กำหนดไว้จะทำให้เกิดความ เชื่อมั่นได้ว่า จะได้ผลผลิตที่มีคุณภาพตามลักษณะที่ประสงค์”

จรัส นองมาก ^{๐๐} ได้ให้ความหมายการประกันคุณภาพการศึกษา ตามที่ระบุไว้ใน พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ ว่า “หมายถึง การประเมินผลและการติดตาม ตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานสถานศึกษา ถ้าเป็นการประกันภายในตรวจสอบคุณภาพโดย บุคลากรสถานศึกษา หรือโดยหน่วยงานต้นสังกัด ถ้าเป็นการประกันคุณภาพภายนอกตรวจสอบ โดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา”

^{๐๐}เกษม วัฒนชัย, การพัฒนาระบบการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา , (กรุงเทพมหานคร : สมาคมสถาบันอุดมศึกษาแห่งประเทศไทย, ๒๕๔๑) (อัดสำเนา).

^{๐๐}จรัส นองมาก, ปฏิบัติการประกันคุณภาพการศึกษา (กรุงเทพมหานคร: ชันพริ้งดิ่ง, ๒๕๔๔), หน้า ๗.

รุ่ง แก้วแดง^{๐๐} ได้กล่าวว่าการประกันคุณภาพการศึกษา “คือการทำงานตามปกติของครูเพียงแต่ปรับปรุงการทำงานให้เป็นกระบวนการ ขั้นตอนที่ชัดเจน ครูต้องทำการวิจัย มีการเก็บข้อมูล มีการวิเคราะห์ มีการนำไปใช้ โดยสรุป คือ นำเอา PDCA มาใช้ในการทำงาน”

อภิญญา ตันศิริ^{๐๐} กล่าวว่า การประกันคุณภาพการศึกษา “หมายถึง การปฏิบัติการต่างๆ ของโรงเรียนที่เป็นระบบอย่างต่อเนื่อง จนสร้างความมั่นใจให้กับสังคมว่า สามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ และผู้จบการศึกษามีคุณภาพตามมาตรฐานตามอุดมการณ์ของหลักสูตร”

Cryer^{๐x} (ไครเยอร์) กล่าวว่า การประกันคุณภาพการศึกษา “คือ แผนงานและปฏิบัติการทั้งหลายที่เป็นระบบ ทำให้เกิดความมั่นใจว่า การศึกษาสนองต่อคุณภาพที่กำหนด การกำหนดกิจกรรมและกระบวนการดำเนินการเพื่อการบรรลุถึงการสร้างปัญญา (intellect) ความเชี่ยวชาญ (Professionalization) และการมีจรรยาบรรณ (Code of ethics)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ^{๐๐} กล่าวว่า การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง การบริหารจัดการและการดำเนินกิจกรรมตามภารกิจปกติของสถานศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นการสร้างความมั่นใจให้กับผู้รับบริการทางการศึกษา เช่น ผู้เรียน ผู้ปกครอง ประชาชน ชุมชน สังคมไทย รวมว่าการดำเนินงานของสถานศึกษามีประสิทธิภาพ คุณภาพดี ทำให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามมาตรฐานการศึกษาชาติที่กำหนด

สถาบันส่งเสริมการประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ^{๐๐} กล่าวว่า การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง การบริหารจัดการและการดำเนินกิจกรรมตามภารกิจปกติของสถานศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับผู้รับบริการ

^{๐๐}รุ่ง แก้วแดง, การประกันคุณภาพทุกคนทำได้ไม่ยาก, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช, ๒๕๔๔), หน้า ๘๖.

^{๐๐}อภิญญา ตันศิริ, “การประกันคุณภาพการศึกษา”, รมว.โทรทรวง, ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๔ (มกราคม ๒๕๔๑) : ๓๕-๔๐.

^{๐x}Cryer, P. **Preparing for Quality Assessment and Audit Establishing a Quality Assurance System in tighter Education.** London : CVCP Publication. 1933. P. 78.

^{๐๐}สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ , **แนวทางการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา : เพื่อพร้อมรับการประเมินภายนอก**, หน้า ๗.

^{๐๐}สถาบันส่งเสริมการประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ**แนวทางการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาเพื่อพร้อมรับการประเมินภายนอก** , (กรุงเทพมหานคร : บริษัท พิมพ์ดี จำกัด, ๒๕๔๔), หน้า ๕๔.

ทางการศึกษาทั้งผู้รับบริการโดยตรง ได้แก่ ผู้เรียนและผู้ปกครอง และผู้รับบริการทางอ้อม ได้แก่ สถานประกอบการ ประชาชน และสังคมโดยรวมว่า การดำเนินงานของสถานศึกษาจะมีประสิทธิภาพ และทำให้ผู้เรียนมีคุณภาพหรือคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนด

สรุป การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง ระบบการบริหารจัดการพัฒนาการศึกษา และดำเนินงานที่สร้างความมั่นใจได้ว่าสถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาให้มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด มีการวางแผนการดำเนินงาน มีการดำเนินงานตามแผน มีการตรวจสอบผลการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ มีการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณภาพ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามมาตรฐานการศึกษาชาติ และตามความต้องการของผู้ปกครอง ชุมชน และสังคม

๒.๒.๓ หลักการของการประกันคุณภาพการศึกษา

นักการศึกษาและหน่วยงานทางการศึกษา ได้กล่าวถึง หลักการประกันคุณภาพการศึกษาไว้ดังนี้

สมศักดิ์ สันธูเวชญ์^{๑๖} ได้กล่าวไว้ว่า “การพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ผู้เรียนมีมาตรฐานตามที่กำหนดขึ้น โดยมีหลักการดังนี้

๑. รัฐมีการกระจายอำนาจ กำหนดนโยบายการบริหาร งานวิชาการ งานงบประมาณ บุคลากรและทรัพยากรในเขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษาทุกระดับ ทุกประเภท

๒. รัฐสนับสนุนบุคคลต่าง ๆ ในสังคมมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อการจัดการศึกษา เช่น ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรทางศาสนา

๓. รัฐต้องควบคุมคุณภาพ มีการตรวจสอบ และแทรกแซงคุณภาพการศึกษา และมีระบบประเมินคุณภาพการศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ^{๑๗} กล่าวถึง หลักการเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษา ดังนี้

๑. จุดมุ่งหมายของการประกันคุณภาพภายใน คือ การพัฒนาปรับปรุงคุณภาพของสถานศึกษา ให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษา ไม่ใช่การจับผิดหรือ ให้อับอายแก่ผู้เรียนโดยเป้าหมายสำคัญอยู่ที่การพัฒนาคุณภาพให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน

^{๑๖}สมศักดิ์ สันธูเวชญ์, *มุ่งสู่คุณภาพการศึกษา*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์วัฒนาพานิช, ๒๕๔๒), หน้า ๑๕๑-๑๕๒.

^{๑๗}สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, *มาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอก ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน* (กรุงเทพมหานคร : วิทีซี คอมมิวนิเคชั่น ๒๕๔๓), หน้า ๑๑.

๒. การที่จะบรรลุตามเป้าหมายข้อ๑ต้องทำให้การประกันคุณภาพการศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารจัดการและของบุคลากรทุกคนในสถานศึกษา ไม่แยกกระบวนการจากการดำเนินงานตามปกติของสถานศึกษา การจัดการบริหารสถานศึกษาต้องวางแผนจัดการพัฒนาและปฏิบัติอย่างมีเป้าหมายชัดเจน มีระบบโปร่งใสในการตรวจสอบประเมินผลและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และผู้เกี่ยวข้องทุกคนต้องมีจิตสำนึกในการพัฒนาคุณภาพในการทำงาน

๓. บุคลากรทุกคนมีหน้าที่รับผิดชอบในการประกันคุณภาพของสถานศึกษา ในการดำเนินงานต้องให้ผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ เช่น ผู้เรียน ชุมชนในเขตพื้นที่ หรือหน่วยงานที่รับผิดชอบมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย วางแผนพัฒนาติดตามผล ปรับปรุง เพื่อให้มีคุณภาพตามความต้องการของผู้ปกครอง ชุมชน สังคมและประเทศชาติ

สรุป หลักการประกันคุณภาพการศึกษา คือ การมีส่วนร่วมในการบริหารงานและดำเนินงานประกันคุณภาพของผู้ที่เกี่ยวข้อง มีการวางแผนงานร่วมกัน ร่วมกันดำเนินงาน มีการตรวจสอบประเมินผลการดำเนินงาน และร่วมกันปรับปรุง พัฒนาการศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษา โดยให้อยู่ในส่วนของการบริหารจัดการบริหารการศึกษาของสถานศึกษา

๒.๒.๔ ระบบการประกันคุณภาพการศึกษา

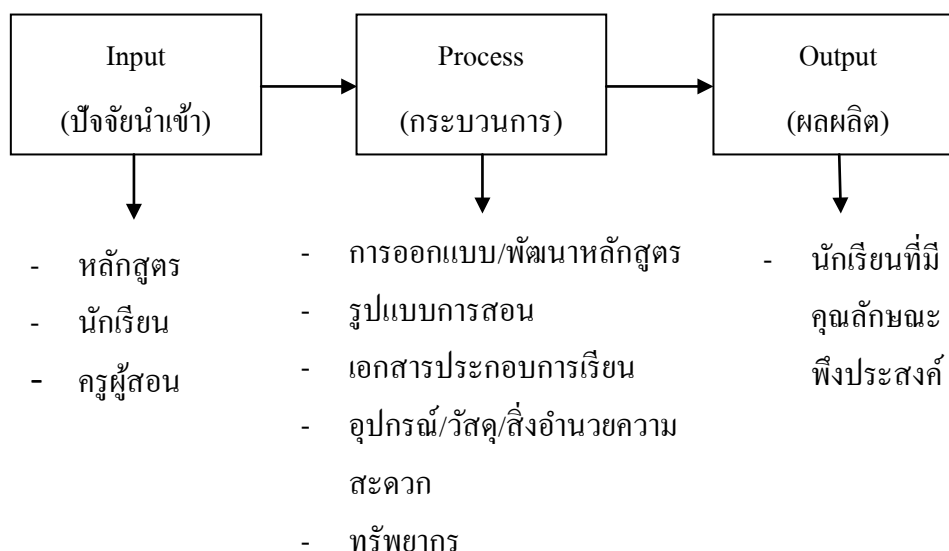
นักการศึกษา และหน่วยงานทางการศึกษา ได้กล่าวถึงระบบการประกันคุณภาพการศึกษา ไว้ ดังนี้

อุทุมพร จามรมาน ^{๐๐} ได้สรุปแนวคิดเกี่ยวกับระบบการประกันคุณภาพการศึกษา ไว้ ดังนี้

๑. ระบบการจัดการคุณภาพการศึกษา (TQM) ว่าเป็นระบบที่ปรับปรุงการวางแผน การจัดองค์กร และการทำความเข้าใจในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกันแต่ละบุคคลในแต่ละระดับ เพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพให้มีความยืดหยุ่นเพื่อที่จะสามารถแข่งขันได้ TQM เป็นระบบที่สามารถนำไปใช้ได้กับทุกองค์กร ประสิทธิภาพของการจัดองค์กรในระบบนี้ขึ้นอยู่กับ การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของทุกคนในการนำองค์กรไปสู่เป้าหมาย แก่นสำคัญของระบบ TQM คือความสัมพันธ์ระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภค ส่วนสำคัญของกระบวนการอยู่ที่การจัดการที่จำเป็นสำหรับระบบ เครื่องมือ และทีมงาน ระบบนี้ได้เตรียมขอบข่ายความก้าวหน้าของงานไว้เพื่อความพร้อมสำหรับตรวจสอบ

^{๐๐}อุทุมพร จามรมาน, วิธีทำประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๒), หน้า ๒๗.

๒. ระบบ Input Process Output ว่าเป็นระบบพื้นฐานที่ใช้กับทุกวงการ ในการศึกษาสามารถใช้ระบบนี้ได้โดยพิจารณาว่าปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการ (Process) และผลผลิต (Output) คืออะไรบ้าง ดังแผนภูมิที่ ๒.๑

แผนภูมิที่ ๒.๑ ระบบ Input Process Output

๓. ระบบองค์กรมาตรฐานระหว่างประเทศ (ISO) โดยสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้สรุปแนวคิดเกี่ยวกับระบบ ISO ว่า ระบบ ISO เป็นองค์กรมาตรฐานระหว่างประเทศ เกิดขึ้นจากการรวมตัวกัน ระหว่างองค์กรอุตสาหกรรมนานาชาติ มีสำนักงานใหญ่ตั้งอยู่ที่กรุงเจนีวา ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ จุดประสงค์ขององค์กรคือ การพัฒนามาตรฐานอุตสาหกรรม โดยพัฒนาระบบคุณภาพที่สามารถใช้ได้กับธุรกิจทั่วโลก ISO ได้กำหนดมาตรฐานของระบบคุณภาพไว้หลายด้าน เช่น ISO 9000 เป็นมาตรฐานระบบบริหารงานคุณภาพ ISO 14000 เป็นมาตรฐานระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม ISO 18000 เป็นมาตรฐานด้านอาชีวอนามัย เป็นต้น มาตรฐานเหล่านี้เป็นมาตรฐานสำหรับระบบ ดังนั้นองค์กรใดได้รับการรับรอง ISO ในเรื่องใด ก็หมายความว่าระบบในเรื่องนั้นได้รับการรับรองมิใช่คุณภาพสินค้า แต่โดยความเชื่อที่ว่าถ้ากระบวนการเหล่านั้นมีคุณภาพ สินค้าที่มีคุณภาพดีก็จะตามมา ปัจจุบันได้มีการนำระบบ ISO ไปใช้ในการปรับปรุงคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษาหลายแห่งในต่างประเทศ

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน^{๐๐} กลุ่มงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบ ได้ให้หลักการของระบบประกันคุณภาพการศึกษา คือเน้นการมีส่วนร่วม การทำงานเป็นทีม ใช้ข้อมูลสารสนเทศ ใช้การตรวจสอบและประเมินเพื่อพัฒนา โดยมีลักษณะ/ส่วนประกอบของระบบ ดังนี้

๑. การควบคุมคุณภาพ (การกำหนดมาตรฐานและตัวบ่งชี้คุณภาพ และมีการดำเนินงานสู่มาตรฐานการพัฒนาคุณภาพ

๒. การตรวจสอบคุณภาพ (การประเมินตนเองและการประเมินจากต้นสังกัด)

๓. การประเมินคุณภาพจากภายนอก

สรุป ระบบประกันคุณภาพการศึกษา คือ ระบบการบริหารจัดการคุณภาพการศึกษาที่เน้นการมีส่วนร่วมในการวางแผนงานร่วมกัน มีจุดมุ่งหมายในการดำเนินงานด้วยกัน โดยพิจารณาถึงปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลผลิต มีการดำเนินงานอย่างเป็นระบบเพื่อให้ได้ผลผลิตหรือคุณภาพผู้เรียนตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ มีการตรวจสอบประเมินคุณภาพทั้งภายในและภายนอก และร่วมกันพัฒนาวางแผนปรับปรุงคุณภาพการศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด

๒.๓ การบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ ได้ระบุให้มีการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา โดยให้หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาจัดให้มีระบบประกันคุณภาพภายใน โดยสถานศึกษาต้องประเมินคุณภาพภายในทุก ๆ ปี และควรเริ่มดำเนินการตั้งแต่ปีการศึกษา ๒๕๕๑

การบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษา เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษา ที่สถานศึกษาต้องดำเนินงานประกันคุณภาพภายในอย่างต่อเนื่อง ประกอบด้วย การวางแผน การดำเนินงาน การประเมินผลและปรับปรุงการดำเนินงานให้สอดคล้องกับความมุ่งหมายและหลักการที่กำหนดในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ มาตรฐานการศึกษาและเป้าหมาย ปรัชญา ทำตามกำหนดระยะเวลาดำเนินงานที่ชัดเจน และติดตามผลงานของตนเองอย่างต่อเนื่อง นำผลการประเมินมาใช้ปรับปรุงพัฒนาคุณภาพการศึกษา ในการดำเนินงานเน้นการประสานงานและ การมีส่วนร่วมของ

^{๐๐} สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน, คู่มือการดำเนินการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนเอกชนนอกระบบ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ สกสศ, ๒๕๕๒) , หน้า ๑.

^{๐๐} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, แนวทางการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา : เพื่อพร้อมรับการประเมินภายนอก, หน้า ๖.

ทุกกลุ่มที่เกี่ยวข้อง และจัดทำรายงานผลการประกันคุณภาพภายใน เสนอต่อต้นสังกัดตลอดจน
สาธารณชน

๒.๓.๑ ความหมายของการประกันคุณภาพภายใน

ตามหลักการบริหารงานประกันคุณภาพนั้น การประกันคุณภาพภายในเป็น
กระบวนการบริหารจัดการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพให้เป็นไปตามมาตรฐานที่
ต้องการ^{๐๐} การบริหารงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา เน้นกระบวนการที่สร้างความ
มั่นใจในการจัดการดำเนินการศึกษาให้มีคุณภาพได้มาตรฐาน เพื่อมุ่งให้ผู้เรียนเป็นคนดี คนเก่ง
และมีความสุข เป็นประชากรที่มีคุณภาพ ช่วยสร้างสรรค์ และอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข ช่วยสร้าง
เศรษฐกิจของชาติให้มั่นคง ได้มีนักการศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ความหมายการประกัน
คุณภาพภายใน ดังนี้

รุ่ง แก้วแดง^{๐๐} ได้ให้ความหมายการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในไว้ว่า เป็นการ
สอนตามปกติของสถานศึกษาที่มีแผนงานกิจกรรม การประเมินผล การติดตามผล การตรวจสอบ
คุณภาพ ที่มีระบบสะท้อนถึงควมมีคุณภาพ โดยบุคลากรในโรงเรียนร่วมกันพัฒนาปรับปรุง
คุณภาพให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา ตามวัตถุประสงค์หลัก คือ การพัฒนา
ผู้เรียน ให้มีคุณภาพอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา เป็นการประเมินตนเองของสถานศึกษา หรือ
หน่วยงานต้นสังกัด

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ^{๐๙} ได้กล่าวไว้ว่า การประกันคุณภาพภายใน
เป็นกระบวนการการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาคุณภาพให้บรรลุเป้าหมายตามมาตรฐานที่ต้องการ
โดยความร่วมมือของบุคลากรทุกฝ่ายในสถานศึกษา ได้มีการวางแผนงานร่วมกัน กำหนด
เป้าหมายและวิธีการต่างๆ ลงมือทำตามแผนในทุกขั้นตอน และบันทึกติดตามผล ตรวจสอบ
ผลงาน หาจุดเด่นและจุดด้อยที่ต้องปรับปรุง โดยมุ่งหวังให้เกิดประสิทธิภาพ คุณภาพต่อผู้เรียน
เป็นสำคัญ

^{๐๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐.

^{๐๐} รุ่ง แก้วแดงการประกันคุณภาพทุกคนทำได้ไม่ยากกรุงเทพมหานครสำนักพิมพ์วัฒนาพานิช, ๒๕๔๔),
หน้า ๑๐๔.

^{๐๙} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ , รายงานการวิจัยเรื่องระบบการประกันคุณภาพและ
มาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ: การอุดมศึกษา (กรุงเทพมหานคร: สำนักพัฒนานโยบายและวางแผนการจัดการศึกษา
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ๒๕๔๑), หน้า ๗ – ๘.

สุวรรณ พงษ์ศรีสุกร^{๐๐} ให้ความหมายว่าการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายใน หมายถึง ระดับการปฏิบัติของอาจารย์ตามแบบประเมินมาตรฐานเพื่อกระบวนการประเมินผล และติดตามตรวจสอบคุณภาพ ตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา โดยบุคลากรของ สถานศึกษาหรือหน่วยงานต้นสังกัดที่มีหน้าที่กำกับดูแล

สุรวุฒิ ณ ระนอง^{๐๑} ได้ให้ความหมายว่าการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายใน หมายถึง การประเมินผล การตรวจสอบ ติดตามคุณภาพของสารดำเนินงานการประกันคุณภาพภายใน สถานศึกษา

เรวัฒน์ แจ่มจบ^{๐๒} ได้ให้ความหมายว่าการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายใน หมายถึง การประเมินผล และการตรวจสอบคุณภาพมาตรฐานด้านปัจจัย ด้านกระบวนการตามเกณฑ์มาตรฐาน ของโรงเรียนจากภายใน โดยใช้บุคลากรในโรงเรียนนั้น

สรุป ความหมายของการบริหารงานและการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายใน หมายถึง กระบวนการบริหารจัดการ และการปฏิบัติงาน ดำเนินงานตามกระบวนการที่ได้ร่วมกัน วางแผนงาน ร่วมกัน กำหนดเป้าหมาย และวิธีดำเนินการ อย่างเป็นขั้นตอน และเป็นระบบ โดยมี การนิเทศ การประเมินผล และติดตามตรวจสอบคุณภาพงานตามระยะเวลาที่กำหนด หากพบจุด ค้อยให้นำมาปรับปรุงแก้ไข และวางแผนระยะต่อไปในการพัฒนาคุณภาพให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ได้มาตรฐาน คุณภาพ การศึกษาตามวัตถุประสงค์ และเป้าหมายของสถานศึกษาที่กำหนด มุ่งหวังให้เกิดประสิทธิภาพ และคุณภาพต่อผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยใช้บุคลากรในสถานศึกษา หรือ หน่วยงานต้นสังกัดที่เกี่ยวข้อง เป็นผู้ตรวจสอบประเมินคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน คุณภาพ การศึกษาของสถานศึกษา

^{๐๐}สุวรรณ พงษ์ศรีสุกร, “การดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในตามมาตรฐานอาชีวศึกษาประเภท วิชาพาณิชยกรรมของสถานศึกษาในภาคตะวันออก, วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต (บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบัน เทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ๒๕๕๔)

^{๐๑}สุรวุฒิ ณ ระนอง, “ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาสังกัด กรมอาชีวศึกษาเขตกรุงเทพมหานคร, วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต (บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันเทคโนโลยี พระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ๒๕๕๖)

^{๐๒}เรวัฒน์ แจ่มจบ, “การเปรียบเทียบความพึงพอใจของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการ ดำเนินงานประกันคุณภาพภายในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสระบุรี ”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: สถาบันราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, ๒๕๕๖)

๒.๓.๒ กระบวนการบริหารงานประกันคุณภาพ

รุ่ง แก้วแดง^{อน} ได้กำหนดกระบวนการประกันคุณภาพภายในไว้ ๓ ขั้นตอน ดังนี้
คือ การควบคุมคุณภาพ การตรวจสอบคุณภาพ และการประเมินคุณภาพ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ^{อ๐} ได้กำหนดขั้นตอนการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ดังนี้ คือ

๑. การเตรียมการ ได้แก่ การเตรียมความพร้อมของบุคลากร โดยการสร้างความตระหนัก พัฒนาความรู้ ทักษะ และการแต่งตั้งคณะกรรมการผู้รับผิดชอบ

๒. การดำเนินการประกอบด้วย

๑) การวางแผนปฏิบัติงาน (P) คือ การกำหนดเป้าหมายและมาตรฐานการศึกษา ตามลำดับความสำคัญ และกำหนดแนวทางปฏิบัติ ระยะเวลา งบประมาณ ผู้รับผิดชอบ

๒) ดำเนินงานตามแผน (D) เตรียมสิ่งอำนวยความสะดวก ทรัพยากร ส่งเสริม สนับสนุน นิเทศและกำกับติดตามดูแล

๓) ตรวจสอบประเมินผล (C) วางกรอบการประเมิน จัดหา จัดทำเครื่องมือ เก็บข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลพร้อมแปลข้อมูล เพื่อตรวจสอบ หรือปรับปรุงคุณภาพการประเมิน

๔) นำผลการประเมินมาปรับปรุงงาน (A) ปรับปรุงการปฏิบัติงานในจุดด้อย การปฏิบัติงานของบุคลากร และวางแผนระยะต่อไป จัดทำข้อมูลสารสนเทศ

๓. จัดทำรายงาน เพื่อประเมินตนเองหรือรายงานประจำปี รวบรวมผลการดำเนินการ ผลการประเมิน วิเคราะห์ตามมาตรฐานและเขียนรายงาน

สำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร^{อ๐} ได้กำหนดขั้นตอนในการดำเนินการประกันคุณภาพภายในโรงเรียนประถมศึกษา สรุปได้ดังนี้

๑.การเตรียมการ มีดังนี้

^{อน} รุ่ง แก้วแดง การประกันคุณภาพทุกคนทำได้ไม่ยากหน้า ๑๐๕.

^{อ๐} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ , แนวทางการประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา : เพื่อพร้อมรับการประเมินภายนอกหน้า๑๓.

^{อ๐} สำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานครสถานศึกษาควรเตรียมการอย่างไรจึงจะผ่านการประเมินภายนอก (กรุงเทพมหานคร มปป. ๒๕๔๘, หน้า ๖ – ๒๗).

๑) การเตรียมความพร้อมของบุคลากร โดยการอบรม ประชุม สัมมนาในระดับ โรงเรียน กลุ่มโรงเรียน จังหวัด เพื่อพัฒนาและเสริมสร้างความเข้าใจในด้านความรู้ ทักษะ ในการประกันคุณภาพภายในให้ผู้บริหาร ครูผู้สอน และผู้เกี่ยวข้องเพื่อจัดทำธรรมนูญโรงเรียน หรือแผนพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา จัดทำแผนปฏิบัติการและกำหนดกรอบการประเมิน

๒) การแต่งตั้งคณะกรรมการหรือผู้รับผิดชอบในการประกันคุณภาพภายในเพื่อ เป็นผู้ร่วมมือกับผู้บริหารสถานศึกษา ประสานงาน กำกับ ดูแล ช่วยเหลือ สนับสนุนให้ทุกฝ่าย ร่วมกันทำงานเป็นทีม โดยเชื่อมโยงผู้รับผิดชอบและบุคลากรทุกคนให้มีความสำนึก ความตระหนัก ความเข้าใจ เห็นคุณค่าของการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาจัดประชุมสัมมนา เชิงปฏิบัติการจัดทำแผนพัฒนาสถานศึกษา แผนปฏิบัติการ การกำหนดกรอบ การวางแผน การ ประเมิน นอกจากนั้นต้องแต่งตั้งคณะกรรมการในการกำกับดูแล ประสานงาน ช่วยเหลือ สนับสนุน ให้ทุกฝ่ายทำงานร่วมกัน

๒. การดำเนินการประกันคุณภาพภายใน มีดังนี้

๑) วางแผนงานที่สถานศึกษาต้องจัดทำ ได้แก่ แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา แผนปฏิบัติงานประจำปี แผนการจัดการเรียนการสอน แผนการประเมินคุณภาพ แผนการเงิน งบประมาณ และกำหนดเป้าหมายหรือมาตรฐานการศึกษาตามความต้องการของส่วนรวมและผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยใช้นโยบายจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไข เพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕

๒) การปฏิบัติตามแผน คือ การที่บุคลากรทุกคนในสถานศึกษาร่วมดำเนินการ ตามแผนที่วางไว้ และให้บุคลากรทำงานอย่างมีความสุข จัดอำนวยความสะดวก ส่งเสริม สนับสนุนเพื่อให้งานดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ

๓) การตรวจสอบประเมินผล ต้องตรวจสอบและประเมินผลเป็นระยะเพื่อ การพัฒนาและตรวจสอบแนวทางว่าดำเนินไปตามมาตรฐานและตัวบ่งชี้ และพบจุดอ่อนก็ปรับปรุง แก้ไข และสิ้นปีประเมินผล และสรุปรวม

๔) นำผลการประเมินมาปรับปรุงงาน และพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา วิเคราะห์จุดเด่น และจุดที่ต้องปรับปรุง และนำมาเปรียบเทียบกับเป้าหมายที่กำหนดไว้ และระดม พลังสมองจากบุคลากรที่เกี่ยวข้องเพื่อหาวิธีแก้ปัญหาต่อไป

๓. การจัดทำรายงานประกันคุณภาพภายใน การประเมินตนเอง หรือรายงานประจำปี เพื่อเผยแพร่ให้ผู้เกี่ยวข้องทุกกลุ่มได้ทราบ มีวิธีดำเนินการโดยรวบรวมผล การดำเนินการ และผลการประเมิน นำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ จำแนกตามมาตรฐานการศึกษา และ เขียนรายงาน การรายงานการจัดทำ ๒ แบบ คือ

๑) รายงานละเอียดครบถ้วน เน้นในเชิงวิชาการ ใช้สำหรับรายงานหน่วยงานต้นสังกัดและสรุปการประเมินตนเองของสถานศึกษา และสำหรับการประเมินภายนอก ซึ่งจะมีการประเมิน ๕ ปี ต่อครั้ง

๒) รายงานสรุปเผยแพร่ให้กับผู้ปกครองและชุมชน โดยใช้ลักษณะการบรรยายใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย และมีความยาวไม่มากนัก

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน^{๐๐} ได้วางหลักการประกันคุณภาพภายในให้เป็นการดำเนินงานตามปกติของโรงเรียนที่บุคลากรทุกคนมีส่วนร่วมในการพัฒนาปรับปรุงคุณภาพการศึกษาให้เป็นระบบและต่อเนื่อง โดยใช้วิธีควบคุมคุณภาพ การตรวจสอบ และการประเมินคุณภาพ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการบริหารที่เป็นระบบวงจร PDCA ซึ่งประกอบด้วย การร่วมกันวางแผนพัฒนา (Plan) ร่วมกันปฏิบัติตามแผน (Do) ร่วมกันตรวจสอบ (Check) และร่วมกันปรับปรุง (Act)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้กำหนดแนวทางในการประกันคุณภาพภายใน ดังนี้^{๐๐}

๑. การเตรียมความพร้อมของบุคลากร

๑) การสร้างความตระหนักของคุณค่าของการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
ควรสร้างความตระหนักให้บุคลากรทุกคนมีส่วนสำคัญ ต้องร่วมกันทำงาน เน้นทีม โดยปลูกจิตสำนึกให้มองเห็นคุณค่า และมีความเข้าใจที่ถูกต้องตรงกันเกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายใน โดยใช้รูปแบบ ดังนี้

(๑) ให้บุคลากรแกนนำหรือผู้มีความรู้ ความพร้อมเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้โดยการจัดประชุมชี้แจงให้บุคลากรเห็นคุณค่าและเกิดความตระหนัก ถึงการใช้วิทยากรภายในสถานศึกษา เป็นการแสดงศักยภาพของสถานศึกษาและบุคลากรที่เป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลงเป็นผู้มีความสามารถพึ่งตนเองได้

(๒) ถ้าไม่สามารถใช้บุคลากรของตนเป็นผู้นำได้ ต้องหาวิทยากรมืออาชีพมาช่วยอบรมโน้มน้าวความคิด เพื่อให้บุคลากรเห็นความสำคัญและคุณค่าจนเกิดความตระหนักความตื่นตัวพร้อมจะดำเนินการประกันคุณภาพภายใน

^{๐๐}สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน, คู่มือการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนเอกชนนอกระบบ, หน้า ๒.

^{๐๐}สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, แนวทางการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา : เพื่อพร้อมรับการประเมินภายนอก, หน้า ๑๔ – ๑๗.

(๓) ในการดำเนินงานโดยแกนนำหรือวิทยากรต้องให้บุคลากรอื่น ๆ ได้มีส่วนร่วมและรับทราบความจำเป็น ในการประกันคุณภาพภายในอย่างทั่วถึง เพื่อทำให้เกิดความร่วมมือร่วมใจในการดำเนินงาน

๒)การพัฒนาความรู้ และทักษะเกี่ยวกับการประกันคุณภาพใน ได้แก่

(๑) จัดประชุมอบรมเชิงปฏิบัติการให้ทุกคนโดยรับความรู้ทั่วถึงโดยใช้แกนนำหรือวิทยากร

(๒) ในการจัดประชุมควรแบ่งเป็นช่วง ๆ หรือทีละขั้นตอนตามการดำเนินงานในแต่ละช่วง หรือแต่ละขั้นตอน ดังนี้ ขั้นตอนที่ ๑ เน้นเนื้อหาภาพรวมของการประกันคุณภาพภายใน กระบวนการบริหารและต่อยอดเนื้อหาเกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนาสถานศึกษาและตามด้วยแผนปฏิบัติงานประจำปี จากนั้นเริ่มให้ปฏิบัติจริงในการทำแผนพัฒนาและแผนปฏิบัติประจำปี ขั้นตอนที่ ๒ เน้นเนื้อหาเกี่ยวกับกรอบและการประเมิน การสร้างเครื่องมือการประเมิน การดำเนินการรวบรวมข้อมูลตามกรอบและแผนการประเมิน ขั้นตอนที่ ๓ เน้นเนื้อหาเกี่ยวกับการวิเคราะห์ข้อมูล การนำเสนอผลการประเมิน การเขียนรายงานผลการประเมินตนเอง โดยจัดประชุมหลังจากที่มีการปฏิบัติงานจริงและได้ประเมินตนเองไปแล้วระยะเวลาหนึ่ง

๒.การแต่งตั้งคณะกรรมการผู้รับผิดชอบ มีการดำเนินการโดยอาศัยหลักการ ดังนี้

๑) สถานศึกษาใช้คณะกรรมการตามแผนภูมิโครงสร้างองค์กร บริหารให้บุคลากรที่มีหน้าที่รับผิดชอบตามงานที่ทำอยู่แล้ว

๒) ในกรณีที่ยังไม่มีกระบวนการใด ๆ ควรแต่งตั้งคณะกรรมการโดยมอบหมายให้บุคลากรที่มีความสามารถเข้าร่วมเป็นกรรมการเพื่อช่วยจัดทำแผนดำเนินงาน

การพัฒนาและประเมินคุณภาพในส่วนที่เกี่ยวข้อง ในส่วนงานที่รับผิดชอบตามภารกิจของตน การมีคณะกรรมการตามโครงสร้างและบุคคลผู้รับผิดชอบในส่วนงานที่เกี่ยวข้องจะทำให้ระบบการประกันคุณภาพภายในหล่อหลอมและสอดคล้องกับการทำงานตามภารกิจของบุคลากร ซึ่งจะก่อให้เกิดประสิทธิภาพและมีความเชื่อมโยงกันให้เกิดการพัฒนาคุณภาพในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านบุคลากร ด้านกระบวนการ ด้านผู้เรียน ซึ่งจะครบทุกด้าน

การบริหารงานประกันคุณภาพภายใน ได้มีการกำหนดขั้นตอนโดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ และสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ มีลักษณะสอดคล้องกัน ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนหลัก ๔ ขั้นตอน^{๐๐} คือ

^{๐๐}สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ , การประกันคุณภาพการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ หน้า ๑๓-๑๔.

๑. การวางแผน (Plan) เป็นการเตรียมการเอาไว้ล่วงหน้าเพื่อให้การทำงานสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพตามแนวทางการดำเนินงาน ผู้รับผิดชอบ ระยะเวลา และทรัพยากรที่ต้องใช้ เพื่อให้งานบรรลุเป้าหมายตามต้องการ สำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ต้องมีการจัดทำธรรมนูญสถานศึกษา โดยเป็นข้อตกลงร่วมกันระหว่างสถานศึกษากับผู้เกี่ยวข้อง เช่น คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อให้เป็นแนวทางกำหนดทิศทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ตามระยะเวลาที่เข้าสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ และในการดำเนินงานเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ สถานศึกษาต้องจัดหาแผนต่าง ๆ ดังนี้ คือ แผนพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษาที่มีส่วนแยกย่อยออกได้ เช่น แผนปฏิบัติการประจำปี แผนการจัดการศึกษา แผนงบประมาณ แผนการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรที่สอดคล้องกับเป้าหมายของสถานศึกษา และทุกแผนจะต้องสอดคล้อง เชื่อมโยงกันตลอด เพื่อจุดมุ่งหมายสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายของสถานศึกษา ในการจัดทำแผนต่าง ๆ ต้องมีการประเมินผลไปพร้อมกัน เพื่อใช้กำกับ ตรวจสอบ ทิศทางของการปฏิบัติงานและความก้าวหน้าตามแผนที่วางไว้ ในการประเมิน จะต้องตั้งเป้าหมายว่าจะประเมินเมื่อใด โดยวิธีใด รูปแบบเป็นอย่างไรเพื่อการรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ แผนการประเมินที่ดีต้องสอดคล้องเป็นส่วนหนึ่งของการทำงานตามปกติในการทำงานประจำวันของผู้บริหาร ครู และผู้เรียน ขั้นตอนในการวางแผนจะต้องประกอบด้วย

๑)การกำหนดเป้าหมาย การกำหนดเป้าหมายต้องแสดงให้เห็นถึงคุณลักษณะ หรือคุณภาพที่ต้องการให้เกิดขึ้นในสถานศึกษา ดังนั้น ธรรมนูญสถานศึกษาต้องมีข้อกำหนดที่ชัดเจน และใช้เป็นทิศทางในการจัดทำแผนพัฒนาสถานศึกษา และแผนปฏิบัติการให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษา และต้องให้ครอบคลุมคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน การบริหารจัดการหลักสูตร การเรียนการสอน ทรัพยากร สภาพแวดล้อม การประเมินผล และการตรวจสอบกำกับ ดูแล และการรายงาน การกำหนดเป้าหมายอาจทำได้ดังนี้

(๑)ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลก่อนวางแผน เช่น มาตรฐานการศึกษา ความมุ่งหมาย หลักการและการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ หลักสูตรมาตรฐานการศึกษา ต้นสังกัด และเตรียมมาตรฐานการศึกษาเพื่อประเมินภายนอก

(๒)วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล เพื่อกำหนดเป้าหมายของสถานศึกษา เพื่อศึกษาความสอดคล้องของข้อมูลต่างๆ และสังเคราะห์เพื่อทำให้ความต้องการของฝ่ายต่าง ๆ ได้ประสานกันตามความต้องการของท้องถิ่น และสถานศึกษา เพื่อให้สถานศึกษามี ความรู้ ความเข้าใจเรื่องราวต่าง ๆ มากขึ้น สามารถวางแผนและทำงานได้ง่ายขึ้น และสามารถนำผลที่ได้จากการดำเนินงานตามเป้าหมายไปใช้ตอบสนองความต้องการของฝ่ายต่างๆ ในโรงเรียนได้พร้อมๆ กัน และนำไปใช้ในรายงานได้

๒) การจัดอันดับความสำคัญของเป้าหมาย เป็นขั้นตอนที่จะทำให้การวางแผน มีประสิทธิภาพมากขึ้น ส่งผลให้การกำหนดทำกิจกรรมและระยะเวลาที่เหมาะสมตามความสำคัญ มีความถูกต้องและชัดเจน ดำเนินการพัฒนาตามเป้าหมายได้เหมาะสม

๓) การกำหนดแนวทางการดำเนินงานและการปฏิบัติงาน โดยนำเป้าหมายที่เป็นนามธรรมมาทำเป็นรูปธรรม ในทางปฏิบัติ คือ นำมาเป็นโครงการ หรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะทำให้บรรลุตามตัวชี้วัด และมาตรฐานการศึกษาตามเป้าหมายที่กำหนด

๔) การกำหนดระยะเวลา ในการทำแผน ต้องกำหนดระยะเวลาให้เหมาะสม กับโครงการ และการทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อจะได้รู้ว่าต้องทำให้เสร็จสิ้นเมื่อใด และจะประเมินผลแบบต่อเนื่องได้เมื่อใด ทำให้ผู้บริหาร กำกับ ดูแล ให้งานก่อประสิทธิภาพได้อย่างเต็มที่ และทราบความก้าวหน้าของการดำเนินงาน

๕) การกำหนดงบประมาณ ต้องกำหนดงบประมาณที่ใช้ เช่น การจัดซื้อ ค่าตอบแทน ค่าใช้จ่าย ในการทำโครงการและกิจกรรมอย่างรอบคอบ และเกิดประโยชน์ต่อผู้เรียนมากที่สุด และใช้งบประมาณอย่างคุ้มค่า

๖) การกำหนดผู้รับผิดชอบ ต้องกำหนดผู้รับผิดชอบให้เหมาะสมต่อการดำเนินงานแต่ละขั้นให้มากที่สุด เช่น การดำเนินโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ เป็นปัจจัยที่จะทำให้แผนงานสำเร็จตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

๒. การดำเนินการตามแผน (Do) การวางแผนปฏิบัติการเสร็จเรียบร้อยแล้วให้ผู้รับผิดชอบร่วมกันดำเนินการตามแผนที่จัดทำไว้ และขณะดำเนินการต้องมีการเรียนรู้เพิ่มเติมเสมอ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้เรียนมากที่สุด ผู้บริหารควรจัดสิ่งต่าง ๆ ในการทำงาน และอำนวยความสะดวก เช่น วัสดุ อุปกรณ์ เวลาทำงานให้บุคลากรดำเนินงานอย่างมีความสุข มีการกำกับติดตาม ดูแลเสมอ เพื่อเป็นการกระตุ้นและส่งเสริม โดยมีการนิเทศให้ดำเนินการตามแผนตรวจสอบ กำกับว่าเป็นไปตามกำหนดหรือมีปัญหาหรือไม่ ถ้าพบต้องรีบปรับปรุงแก้ไข

๓. การตรวจสอบประเมินผล (Check) ในการพัฒนาสื่อต่าง ๆ ต้องได้ข้อมูล ย้อนกลับเพื่อใช้เป็นกลไกสำคัญในการกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ข้อมูลที่ได้จะสะท้อนให้เห็นการดำเนินงานที่ผ่านมาว่ามีทิศทางใดต้องปรับปรุงแก้ไขหรือไม่อย่างไร การประเมินผลต้องทำเป็นระยะและต่อเนื่องเพื่อปรับปรุงแก้ไข หรือให้เป็นไปตามมาตรฐานและตัวบ่งชี้ตามระยะเวลาของโครงการหรือกิจกรรมนั้น และเมื่อหมดระยะเวลาตามกำหนดไว้ต้องประเมิน สรุปรวม เพื่อนำผลมาใช้พิจารณา แก้ไข ปรับปรุงการดำเนินการในระยะต่อไป โดยมีรายละเอียดดังนี้

๑) การวางกรอบการประเมิน เป็นการกำหนดทิศทางกรอบการประเมินว่าต้องประเมินสิ่งใดก่อน หลังผู้ประเมินเป็นใคร ประเมินอะไร และมีรูปแบบการประเมินเป็นอย่างไร

๒) การจัดหาและจัดทำเครื่องมือการประเมิน ต้องกำหนดเครื่องมือที่ใช้ประเมินว่าจะเก็บข้อมูลจากเครื่องมืออย่างไร ใช้เครื่องมือชนิดใดเหมาะสม และจัดหา จัดทำเครื่องมือให้เหมาะสมกับข้อมูล และเหมาะที่จะนำไปวิเคราะห์ข้อมูลด้วย

๓) การเก็บรวบรวมข้อมูล ควรใช้ข้อมูลที่เคยมีอยู่แล้วจัดทำข้อมูล ไม่ต้องเก็บใหม่ ควรวางแผนเก็บข้อมูลให้สอดคล้องกับการทำงานตามปกติของบุคลากรให้มากที่สุด ข้อมูลบางชนิดควรเก็บจากหลาย ๆ แหล่งเพื่อความเที่ยงตรงของข้อมูล

๔) การวิเคราะห์ข้อมูล ต้องกำหนดว่าใครเป็นผู้วิเคราะห์ วิเคราะห์ในช่วงใด นำผลไปใช้ทำอะไร วิเคราะห์ข้อมูลระดับใด เช่น ระดับบุคคล ห้องเรียน ชั้นเรียน เป็นต้น

๕) การแปลความหมายข้อมูล ข้อมูลที่แปลความหมายแล้วจะถูกนำมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดในการประเมินตนเองของสถานศึกษาในระดับต่าง ๆ เช่น เกณฑ์ในระดับบุคคล ระดับชั้น ระดับหมวดวิชา และระดับสถานศึกษา

๖) การตรวจสอบปรับปรุงคุณภาพของการประเมิน การดำเนินการต้องมีการประเมินเพื่อตรวจสอบคุณภาพการดำเนินการว่าถูกต้องเหมาะสม น่าเชื่อถือเพียงใด ดังนั้นจึงควรต้องมีการประชุมร่วมกันเป็นระยะโดยผู้บริหาร เพื่อให้คำปรึกษา แนะนำการปรับปรุงและพัฒนาการประเมินคุณภาพให้อยู่ในส่วนของงานตามปกติ ข้อมูลการประเมินจะเน้นเครื่องชี้วัดให้เห็นว่า การดำเนินงานถูกต้องตามเกณฑ์มากน้อยเท่าใด ไม่ใช่การตัดสินว่าผิดหรือถูกแต่ประเมินเพื่อหาจุดด้อย เพื่อมุ่งการพัฒนาการศึกษาให้ได้ตามเกณฑ์มาตรฐานของสถานศึกษา

๔. การนำผลการประเมินมาปรับปรุงงาน (Action) ผลการประเมินทั้งหมด จะนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ โดยคณะกรรมการผู้รับผิดชอบ และแปลผลในภาพรวม หรือแปลเป็นชั้น ๆ เพื่อนำเสนอต่อผู้เกี่ยวข้อง เช่น ครูประจำชั้น ครูประจำวิชา หัวหน้าหมวด ผู้บริหาร เพื่อนำไปใช้พัฒนาในแต่ละขั้นของผู้รับผิดชอบต่อไป การประเมินสามารถเป็นข้อมูลที่นำมาพัฒนาปรับปรุงการปฏิบัติงาน และเป็นข้อมูลที่ใช้ในการวางแผนโดยจัดทำเป็นสารสนเทศสำคัญให้เป็นปัจจุบันโดยมีรายละเอียด ดังนี้

๑) การปรับปรุงการปฏิบัติงานของผู้บริหาร บุคลากรและผู้เกี่ยวข้องทุกระดับ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามเป้าหมายและเดินตามแผนงานที่ได้กำหนดไว้

๒) การวางแผนในระยะต่อไป ผลการประเมินที่ผ่านมานำจุดด้อย และจุดเด่นมาวิเคราะห์ และนำผลการวิเคราะห์มาหาสาเหตุ ปัญหา ปัจจัย เพื่อใช้ปรับปรุง แก้ไขปัญหา โดยให้ผู้มีส่วนร่วมช่วยกันหาแนวทาง แล้วนำผลการประชุมไปปรับปรุง แก้ไข หรือพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

๓) การจัดทำข้อมูลสารสนเทศ การนำข้อมูล และผลการประเมินจัดทำเป็นสารสนเทศ จะทำให้สามารถนำไปใช้ได้สะดวก รวดเร็ว และทำให้การบริหารเป็นปัจจุบันมากขึ้นและนำมาใช้ประกอบการตัดสินใจของผู้ที่เกี่ยวข้องได้รวดเร็วและสะดวก และสามารถนำเสนอต่อหน่วยงานได้รวดเร็วในทุกๆ ด้าน ดังนั้น การดำเนินการประกันคุณภาพภายใน มี ๔ ขั้นตอนสำคัญ ที่ผู้เกี่ยวข้องทุกคนจะต้องทำงานตามแผนที่วางไว้ และทำการตลอดเวลาเพื่อให้สอดคล้องกับเป้าหมายและแนวทางพัฒนาสถานศึกษา โดยต้องวางแผนดำเนินการตามแผน ตรวจสอบประเมินผล และนำผลประเมินมาปรับปรุงซึ่งผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายต้องดำเนินการร่วมกันทุกขั้นตอน

๕. การรายงาน ในช่วงปลายปีการศึกษา สถานศึกษาต้องจัดทำรายงานการประเมินตนเอง หรือรายงานประจำปี เพื่อเผยแพร่กับผู้เกี่ยวข้องทุกกลุ่ม เพื่อแสดงความรับผิดชอบ ต่อการจัดการศึกษา และพร้อมที่จะรับการประเมินภายนอกดังมีรายละเอียดดังนี้

๑) รวบรวมผลการดำเนินงานและผลการประเมิน วิเคราะห์และสังเคราะห์ จำแนกตามมาตรฐานการศึกษา การเขียนรายงานการประเมินควรมี ๒ ลักษณะ คือ ลักษณะแรกเขียนเป็นเชิงวิชาการ มีรายละเอียดครบถ้วนเพื่อรายงานต้นสังกัดและผู้ประเมินภายนอก อีกลักษณะหนึ่งคือ รายงานเพื่อสรุป เผยแพร่ให้ผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ เช่น ผู้ปกครอง ชุมชน โดยใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย เนื้อหาสาระของรายงานประเมินตนเองและรายงานประจำปีควรมีหัวข้อ ดังนี้

(๑) ข้อมูลทั่วไปของสถานศึกษา ประวัติและสถานที่ตั้ง สังกัด หลักสูตร และรูปแบบการจัดการเรียนการสอน โครงสร้างการบริหารงานและข้อมูลของผู้บริหารและบุคลากร จำนวนผู้เรียน งบประมาณ ข้อมูลสภาพผู้ปกครอง ชุมชน

(๒) วิสัยทัศน์ เป้าหมาย และแผนงานของสถานศึกษา

(๓) ผลการประเมินตามมาตรฐานและตัวบ่งชี้ของสถานศึกษา โดยควรเสนอรายงานของการดำเนินงานและผลการดำเนินงาน ในแต่ละมาตรฐาน และเสนอจุดเด่น จุดด้อยที่ต้องปรับปรุงและแนวทางแก้ไข

(๔) สรุปผลการประเมินมาตรฐานในด้านตัวผู้เรียน กระบวนการและปัจจัยที่เกี่ยวข้องในแต่ละด้าน บอกจุดเด่นที่ทำให้สำเร็จและจุดด้อยที่ต้องปรับปรุง โดยบอกที่มาของสาเหตุและแนวทางแก้ไขปรับปรุงด้วย

(๕) ภาคผนวก อาจมีรายงานในภาคผนวก เพื่อบอกวิธีการเกี่ยวกับการสร้างและใช้เครื่องมือประเมินผล การวิเคราะห์ข้อมูล ดังนั้น การรายงาน คือ การรวบรวมผลการทำงานตามภารกิจของการประเมินการประกันคุณภาพภายใน ซึ่งประเมินตนเองตามเกณฑ์มาตรฐานของสถานศึกษา เขียนรายงานเผยแพร่ให้ผู้เกี่ยวข้องสาธารณชนหรือหน่วยงานต้นสังกัดทราบ

รายงานประจำปีของสถานศึกษา สามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ โดยนำข้อมูล จุดเด่น และจุดด้อยมาพัฒนาและปรับปรุง แก้ไข พัฒนางานของสถานศึกษา ข้อมูลที่ปรากฏ ในรายงาน คือ สิ่งที่เป็นสภาพความจริงของสถานศึกษานั้น ๆ ว่าดำเนินการอยู่ในลักษณะใด เรื่องใด ทำได้สำเร็จหรือไม่สำเร็จ มีปัญหาอุปสรรคควรแก้ไขปรับปรุงอย่างไร งานส่วนนี้เป็นเรื่อง ของการศึกษาวิจัย การนำผลจากรายงานมาปรับปรุงการปฏิบัติงานของสถานศึกษา จะทำให้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสนับสนุนเพื่อปรับปรุงแก้ไขซึ่งเป็นเรื่องของการพัฒนา (Development) การบริหารงานที่มีประสิทธิภาพต้องอาศัยทั้งการวิจัย และการพัฒนา (Research and Development) หรือ R&D เกี่ยวกับการปรับปรุงแก้ไขการปฏิบัติงาน^{๐*}

ข้อกำหนดของการวางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา แผนพัฒนา คุณภาพของสถานศึกษา เป็นกรอบงานเพื่อปรับปรุงแก้ไขปัญหา และพัฒนาคุณภาพการศึกษา ของ สถานศึกษาอย่างเป็นระบบ การวางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา จึงเป็น กระบวนการที่สถานศึกษา ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องร่วมกันจัดทำเพื่อให้เกิดการ เปลี่ยนแปลงในคุณภาพผู้เรียนที่สูงขึ้น ด้วยกระบวนการพัฒนาที่ตอบสนองปัญหาและความ ต้องการของสถานศึกษาและชุมชน การวางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา จึงมี ข้อกำหนดดังนี้

๑. มีการวางแผนต่อเนื่อง ต้องมีการวางแผนระยะยาวและต่อเนื่องทุกปี เพื่อสามารถ เปรียบเทียบความสำเร็จของผู้เรียนแต่ละปี จะทำให้เกิดการพัฒนาต่อเนื่อง

๒. กำหนดระดับความก้าวหน้าพอเพียงและชัดเจน เป็นแหล่งตรวจสอบ และเปรียบเทียบ ผลการเรียนรู้ โดยกำหนดตัวบ่งชี้ความสำเร็จของผู้เรียนชัดเจน

๓. มุ่งเน้นความสำเร็จของการพัฒนาผู้เรียน โดยเน้นแนวทาง ๓ ประการ คือ

๑) ผู้เรียนต้องได้รับการพัฒนา

๒) วิธีการที่จะทำให้ผู้เรียนได้พัฒนาการเรียนรู้

๓) ปรับปรุง เปลี่ยนแปลงผู้เรียนให้ได้ตามมาตรฐานหลักสูตร

๔. แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาต้องจัดทำให้สอดคล้องกับบริบทต่าง ๆ เช่น นโยบายและเป้าหมายที่กำหนดโดยรัฐ และชุมชน

๕. ต้องเกิดจากความร่วมมืออย่างเป็นระบบโดยมุ่งการเปลี่ยนแปลง โดยตระหนักถึง คุณค่า ของการวางแผนที่อยู่บนกระบวนการวางแผนที่เอื้อให้เกิดสิ่งต่อไปนี้

^{๐*}ดวงดาว ทองผ่อง, “สภาพปัญหาการประกันคุณภาพภายในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงาน กรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์การศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร ๒๕๔๕), หน้า ๕๕.

๑) เกิดจากส่วนร่วมของบุคลากรทุกฝ่ายของสถานศึกษา เพื่อให้เกิดการรับผิดชอบของผลสำเร็จ รู้สึกเป็นเจ้าของแผนและรับผิดชอบในการนำแผนสู่การปฏิบัติ

๒) เกิดจากการเก็บข้อมูลคุณภาพของผู้เรียน จากแหล่งต่าง ๆ หลากหลาย และนำข้อมูลมาอภิปราย วิเคราะห์ สังเคราะห์ เพื่อให้ได้ประเด็นต่าง ๆ ชัดเจน และร่วมตัดสินใจ ลงข้อยุติเหมือนกัน

๓) เกิดจากการใช้ข้อมูลตามจริงที่ได้จากห้องเรียน มาพัฒนาผลสัมฤทธิ์ข้อมูลให้สูงขึ้น

๔) เกิดผลการปฏิบัติได้ทันที เพราะรู้จักอ่อนปัญหาที่ต้องปรับปรุงแก้ไข ลำดับจุดเน้นที่ต้องการพัฒนายุทธศาสตร์ วิธีการ และแนวปฏิบัติที่เป็นไปได้ สอดคล้องกับเป้าหมายของสถานศึกษา^{๐๐}

สรุป กระบวนการบริหารงานและการดำเนินงานการประกันคุณภาพ ดังนี้คือ ในการบริหารงาน ประกันคุณภาพ จะต้องนำผลการประเมินมาใช้โดย วิเคราะห์ปัญหา สาเหตุ และพิจารณาแนวทางแก้ไขปรับปรุงตามประเด็นสำคัญการพัฒนาเพื่อแก้ไขจุดด้อย และเสริมจุดแข็ง เพื่อให้พัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยให้เป็นไปตามหลักการบริหารงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา คือ ๑. การวางแผนงาน ๒. การดำเนินการ ๓. การติดตามและประเมินผล ๔. การพัฒนาปรับปรุงเพื่อให้เกิดคุณภาพการศึกษามาตรฐานที่กำหนด

๒.๔ การบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษากับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นหลักธรรมที่นำมาใช้ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตที่ดีงาม เพื่อความสงบสุขของคนในสังคม จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานในองค์กร โดยเฉพาะในสถานศึกษา เพราะเป็นการทำงานร่วมกันระหว่างผู้บริหาร ครูผู้สอน และบุคลากรในโรงเรียน ตลอดจนการประสานงานกับชุมชนและหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งการบริหารจัดการที่ดีต้องอาศัยความร่วมมือกันอย่างเป็นระบบ ดังนั้นการที่บุคคลหลายฝ่ายต้องทำงานร่วมกันเพื่อประโยชน์สูงสุดของโรงเรียนหรือขององค์กร จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใจและเป็นหลักในการบริหารงานและการดำเนินมาทำงานนั้นๆ

^{๐๐}สำนักงานทดสอบทางการศึกษา(การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน) แนวทางการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา (ลำดับ ๔) (สำนักงานทดสอบทางการศึกษา), พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์คุรุสภาพลาดพร้าว ๒๕๔๕), หน้า ๑๕ – ๒๑.

พระราชธรรมนิเทศ^{๐๖} ได้กล่าวว่า ในการบริหารโดยไม่ใช้หลักธรรม ไม่เป็นไปตามธรรมแล้ว จะนำความเดือดร้อนมาสู่องค์กร และก่อให้เกิดความเสียหายแก่องค์กรมากมาย เพราะจะทำให้ผู้บริหารใช้อำนาจไปในทางที่ไม่ถูกต้องหรือผิดธรรมชาติ ดังนั้นในการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษา ควรจะนำหลักธรรมมาใช้เพื่อให้ผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้องนำมาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวในการบริหารงานและดำเนินงาน เพื่อให้เกิดผลดีต่อสถานศึกษา ได้แก่ หลักอิทธิบาท ๔, หลักอริยสัจ ๔, หลักอปริหานิยธรรม ๗, หลักพรหมวิหาร ๔, หลักสังคหวัตถุ ๔, หลักสัปปริสธรรม ๗ และ หลักฆราวาสธรรม ๔ เป็นต้น

๑. หลักอิทธิบาท ๔

หลักอิทธิบาท ๔ หมายถึง คุณเครื่องให้ถึงความสำเร็จ คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย ดังมีหลักพระธรรมที่พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสไว้ในอปารสูตรเกี่ยวกับเรื่องของ “อิทธิบาท ๔ ประการ”^{๐๖} ไว้ดังนี้

- ๑) เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยฉันทสมาธิปธานสังขาร (สมาธิที่เกิดจากฉันทะและความเพียรที่มุ่งมั่น) กล่าวคือ มีฉันทะ ความพอใจ คือ ความต้องการที่จะทำ ใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ และปรารถนาจะทำให้ได้ผลดียิ่ง ๆ ขึ้นไป
- ๒) เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยวิริยสมาธิปธานสังขาร (สมาธิที่เกิดจากวิริยะและความเพียรที่มุ่งมั่น) กล่าวคือ มีวิริยะ ความเพียร คือ ขยัน หมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็งอดทน เอาธุระไม่ทอดทิ้ง
- ๓) เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยจิตตสมาธิปธานสังขาร (สมาธิที่เกิดจากจิตตะและความเพียรที่มุ่งมั่น) กล่าวคือ มีจิตตะ ความคิดมุ่งไป คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิตฝักใฝ่ ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป อุทิศตัว อุทิศใจให้แก่สิ่งที่ทำ
- ๔) เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยวิมังสาสมาธิปธานสังขาร (สมาธิที่เกิดจากวิมังสาและความเพียรที่มุ่งมั่น) กล่าวคือ มีวิมังสา ความไตร่ตรอง หรือ ทดลอง คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญ ตรวจตราหาเหตุผลและตรวจสอบข้อที่ยังหยาบในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัตถุประสงค์ คัดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง เป็นต้น

สรุปได้ว่าหลักอิทธิบาท ๔ เป็นหลักธรรมให้ถึงซึ่งความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย อันประกอบไปด้วย ฉันทะ ความพอใจในงาน ศรัทธาและตระหนักถึงความสำคัญและประโยชน์ที่

^{๐๖}พระราชธรรมนิเทศ (ระเบบ วิฑูยาโณ). ธรรมาธิปไตย, (กรุงเทพมหานคร : พระสิริการพิมพ์), ๒๕๓๔.หน้า ๕.

^{๐๖}ส.ม. (ไทย) ๑๕/๘๑๓/๓๗๗.

เกิดขึ้นจากงานนั้นๆ มีความปรารถนาที่จะสำเร็จในงานต่างๆดังกล่าวเพื่อเป้าหมายเดียวกัน จึงมีการวางแผนงานร่วมกัน (PLAN) วิริยะ ความเพียรพยายามในการดำเนินงานตามแผนงาน บริหารงานด้วยความมานะพยายาม มีความเข้มแข็ง อดทน ไม่ย่อท้อ หรือทอดทิ้ง มุ่งมั่นสู่จุดหมาย เพื่อให้งานต่างๆสำเร็จลุล่วงจากการดำเนินการตามแผนงาน (DO) จิตตะ ตั้งจิตรับรู้เอาใจใส่และฝึกฝนในสิ่งที่ทำ ไม่ปล่อยใจให้เลือนลอย มีสมาธิอยู่กับการดำเนินงาน หมั่นตรวจสอบ ประเมินความีปัญหาอุปสรรค ข้อผิดพลาดหรือไม่ หากพบอุปสรรคปัญหาใดๆ จิตตะจะช่วยให้มีความมั่นคง แน่วแน่ในเป้าหมายและแผนงานที่วางไว้ มีสมาธิจิตจดจ่อมิให้ผิดพลาดจากการที่หมั่นตรวจสอบประเมินผล (CHECK) วิมังสา ใช้สติปัญญาไตร่ตรองหาเหตุผล หรือสาเหตุที่เป็นปัญหาในการดำเนินงานและหาแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงและพัฒนา (ACTION) ให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่องจนประสบความสำเร็จ ดังนั้น หลักอิทธิบาทธรรม ๔ นี้ จึงเหมาะสมอย่างยิ่งกับผู้บริหารที่ควรนำไปปฏิบัติ โดยเฉพาะกับวงจรคุณภาพ PDCA

๒. หลักอริยสัจ ๔

หลักอริยสัจ ๔ หมายถึงความจริงอันประเสริฐ ๔ ประการ เพื่อการดับทุกข์ หรือเพื่อการแก้ปัญหา กระบวนการแก้ปัญหาหรือดับทุกข์ ต้องรู้เหตุแห่งปัญหา แล้วดับปัญหาที่เหตุนั้นๆ เพื่อไม่ให้ปัญหาเกิดขึ้นอีก หลักอริยสัจ ๔ ประการ ^{อน} ได้แก่

- ๑) ทุกข์ ได้แก่ความทุกข์ สภาพที่ทนได้ยาก สภาพที่บีบคั้น ขัดแย้ง บกพร่อง ขาดแก่นสาระและความเที่ยงแท้ ไม่ให้ความพึงพอใจแท้จริง กิจในทุกข์คือการกำหนดรู้ ศึกษา ให้รู้จักให้เข้าใจชัดตามสภาพที่เป็นจริง ได้แก่การทำความเข้าใจและกำหนดขอบเขตของปัญหา
- ๒) ทุกขสมุทัย คือเหตุเกิดแห่งทุกข์ สาเหตุที่ทำให้ทุกข์เกิด หรือรู้ถึงสาเหตุของปัญหานั้นเพื่อการแก้ไขกำจัดต้นตอของปัญหา ซึ่งเป็นกิจในสมุทัย
- ๓) ทุกขนิโรธ คือความดับทุกข์ หรือภาวะปราศจากปัญหา กิจในนิโรธคือการทำให้แจ้ง เข้าถึง หรือบรรลุจุดหมายที่ต้องการ
- ๔) ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา คือปฏิปทาที่นำไปสู่ความดับแห่งทุกข์, ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ ได้แก่ อริยอัฏฐังคิกมรรค หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า มัชฌิมาปฏิปทา แปลว่า “ทางสายกลาง” มรรคมรรค ๘ นี้ สรุปลงในไตรสิกขา คือ สีล สมาธิ ปัญญา ดังนั้นการเจริญจึงเป็นกิจในมรรค ควรฝึกอบรม ลงมือปฏิบัติ กระทำตามวิธีการที่จะนำไปสู่จุดหมาย ได้แก่การลงมือแก้ไขปัญหา

^{อน} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม , พิมพ์ครั้งที่ ๑๗, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๑๕๕-๑๕๖.

อริยสัจ ๔ ประการนี้ เรียกสั้นๆว่า ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค

สรุปได้ว่า หลักอริยสัจ ๔ ประการนี้เป็นหลักธรรมในการแก้ปัญหา โดยการนำเอาข้อผิดพลาดและสภาพปัจจุบันมาศึกษาและพิจารณา ว่าสิ่งใดเป็นประเด็นของปัญหา เพื่อให้ทราบถึงปัญหาที่แท้จริง (ทุกข์) แล้วนำมาวิเคราะห์หาสาเหตุที่แท้จริงของปัญหา (สมุทัย) เมื่อทราบมูลเหตุของปัญหาที่แท้จริงแล้ว ก็นำมากำหนดเป็นเป้าหมาย หรือจุดหมายที่ต้องการ เพื่อแก้ปัญหาให้หมดไป (นิโรธ) ซึ่งเป้าหมายนั้นจะต้องทำให้สำเร็จ โดยมีการวางแผนเป็นขั้นตอน กำหนดวิธีการและแนวทางในการปฏิบัติเพื่อให้แก้ไขปัญหานั้นได้สำเร็จตามจุดหมาย (มรรค) ดังนั้นการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษา ที่ต้องเข้าใจถึงสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการของโรงเรียน ชุมชนและสังคม เพื่อวางแผนในการกำหนดเป้าหมาย และดำเนินการตามแผนงานที่วางไว้อย่างเป็นขั้นตอน มีการติดตามผลการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอ และพัฒนาปรับปรุงการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่องเพื่อให้การดำเนินงานสำเร็จได้ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ หลักธรรมนี้จึงมีความสำคัญสำหรับผู้บริหาร ที่จะนำไปใช้ในการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษา

๓. หลักการบริหารนิยธรรม ๗

หลักการบริหารนิยธรรม ๗ เป็นธรรมที่ไม่เป็นไปเพื่อความเสื่อม แต่เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียวแก่ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติตาม ดังมีหลักพระธรรมที่พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสไว้ในหลักธรรมที่ชื่อว่า “อปริหานิยธรรม (ธรรมที่เป็นที่ตั้งของความไม่เสื่อม) ๗ ประการ”^{๐๐} ไว้ดังนี้

๑) บุคคลพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่ภิกษุ ยังหมั่นประชุมกันเนื่องนิคฺย ประชุมกันมากครั้ง กล่าวคือ หมั่นประชุมกันเนื่องนิคฺย พบปะปรึกษาหารือกิจการงาน (ที่พึงรับผิดชอบตามระดับของตน) โดยสม่ำเสมอ

๒) บุคคลพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่ภิกษุ ยังพร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม และพร้อมเพรียงกันทำกิจที่สงฆ์พึงทำ กล่าวคือ พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม และพร้อมเพรียงกันทำกิจทั้งหลายที่พึงทำร่วมกัน

๓) บุคคลพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่ภิกษุ ยังไม่บัญญัติสิ่งที่เรามิได้บัญญัติไว้ ไม่ล้มล้างสิ่งที่เราบัญญัติไว้แล้ว ถือปฏิบัติมั่นในสิกขาบทที่บัญญัติไว้ กล่าวคือ ไม่ถืออำเภอใจใครต่อความสะดวก บัญญัติวางข้อกำหนดกฎเกณฑ์ต่าง ๆ อันมิได้ตกลงบัญญัติไว้ และไม่เหยียบย่ำล้มล้างสิ่งที่ตกลงวางบัญญัติกันไว้แล้ว ถือปฏิบัติมั่นอยู่ในบทบัญญัติใหญ่ที่วางไว้เป็นรัฐธรรมนูญ

^{๐๐} อ.สุตต. (ไทย) ๒๓/๒๓/๓๗-๓๘.

๔)บุคคลพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย トラบเท่าที่ภิกษุยังสักการะ เคารพ นับถือ บูชาภิกษุผู้เป็นเถระ เป็นรัตตัญญู บวชมานาน เป็นสังฆบิคร เป็นสังฆปริณายก และสำคัญถ้อยคำของท่านเหล่านั้นว่าเป็นสิ่งควรรับฟัง กล่าวคือ ท่านผู้ใดเป็นผู้ใหญ่ และมีประสบการณ์ยาวนาน ให้เกียรติเคารพนับถือท่านเหล่านั้น มองเห็นความสำคัญแห่งถ้อยคำของท่านว่า เป็นสิ่งควรรับฟัง

๕)บุคคลพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย トラบเท่าที่ภิกษุยังไม่ตกอยู่ในอำนาจแห่งตัณหาก่อให้เกิดภพใหม่ ที่เกิดขึ้นแล้ว กล่าวคือ ให้เกียรติและคุ้มครองกุลสตรี มิให้มีการข่มเหงรังแก

๖)บุคคลพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย トラบเท่าที่ภิกษุยังเป็นผู้มุ่งหวังเสนาสนะป่า กล่าวคือ เคารพ บูชา สักการะเจติย ปูชนียสถาน และอนุสาวรีย์ประจำชาติ อันเป็นเครื่องเตือนความทรงจำไว้ให้ทำดี และเป็นที่รวมใจของหมู่ชน ไม่ละเลยพิธีเคารพบูชา อันพึงทำต่ออนุสรณ์สถานเหล่านั้นตามประเพณี

๗)บุคคลพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย トラบเท่าที่ภิกษุดังสติมั่นไว้ในภายในว่า ‘ทำอย่างไร เพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายผู้มีศีลงามที่ยังไม่มา ขอให้มา และท่านที่มาแล้ว พึงอยู่อย่างผาสุก ’ กล่าวคือ จัดการให้ความอารักขา บำรุง คุ้มครองอันชอบธรรม แก่บรรพชิตผู้ทรงศีลและทรงธรรม ซึ่งเป็นหลักใจเป็นตัวอย่างทางศีลธรรมของประชาชน เต็มใจต้อนรับหวังให้ท่านอยู่โดยผาสุก

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้กล่าวไว้ว่า อปริหานิยธรรม หมายถึง ธรรมอันไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียวสำหรับหมู่ชนหรือผู้บริหารบ้านเมือง มี ๗ ประการ

สรุปได้ว่า อปริหานิยธรรม ๗ เป็นหลักธรรมที่ควรยึดปฏิบัติเพื่อไม่เป็นไปเพื่อความเสื่อม แต่เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียว กล่าวคือ ถ้าบุคคลใด หมู่ใด คณะใด ปฏิบัติตามหลักธรรมข้อนี้ บุคคลนั้น หมู่ นั้น คณะนั้น จะมีแต่ความเจริญความก้าวหน้าในชีวิต ไม่มีความเสื่อม ความเสียหาย เป็นธรรมที่มีอุปการะมาก สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ผู้หวังความสำเร็จในองค์กร พึงยึดอปริหานิยธรรมนี้เป็นหลักในการบริหาร การดำเนินงานโดยใช้ตามที่เหมาะสมแก่สภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการของบริบทของโรงเรียน ตามที่เหมาะสมแก่กาลเทศะ หากผู้บริหารโรงเรียนให้ความสำคัญกับการร่วมประชุม ปรึกษาหารือกันอย่างพร้อมเพรียง เพื่อสร้างความตระหนักถึงความสำคัญของการประกันคุณภาพภายใน และร่วมกันวางแผน

^{๐๐}พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), ธรรมบุญชีวิตพุทธจริยธรรมเพื่อชีวิตที่ดิ้นรนพินิจครั้งที่ ๑๘, (กรุงเทพมหานคร : ระฆังทอง, ๒๕๔๗), หน้า ๓๐.

ในการดำเนินงาน ตลอดจนปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายตามที่กำหนดในคำสั่งต่างๆ มีการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เคารพผู้ที่อาวุโสกว่าและให้เกียรติซึ่งกันและกัน เพื่อให้ปฏิบัติงานและอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ดังนั้น ในฐานะเป็นบุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหารงานการประกันคุณภาพการศึกษา จึง ควรยึดหลักธรรมในหลักการบริหารธรรม ๗ ประการ การบริหารงาน จึงจะได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายและประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี

๔. หลักพรหมวิหาร ๔

พรหมวิหาร ๔ หมายถึง ธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ ธรรมประจำใจอันประเสริฐ หลักความประพฤติที่ประเสริฐบริสุทธิ์ ธรรมที่ต้องมีไว้เป็นหลักประจำใจ และกำกับความประพฤติ จึงจะชื่อว่าดำเนินชีวิตหมดจด และปฏิบัติตนต่อมนุษย์ สัตว์ทั้งหลายโดยชอบ ดังมีหลักพระธรรมที่พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสไว้ในหลักธรรมที่ชื่อว่า “พรหมวิหารธรรม (ธรรมที่เป็นที่ตั้งของพระพรหม) ๔ ประการ”^{๐๐} ไว้ดังนี้

๑) มีเมตตาจิตแผ่ไปตลอดทิศทาง ทั้งทิศเบื้องบน ทิศเบื้องล่าง ทิศเฉียง แผ่ไปตลอดโลกทั่วทุกหมู่เหล่าในที่ทุกสถาน ด้วยเมตตาจิตอันไพศาลยิ่ง ไม่มีขอบเขต ไม่มีเวร ไม่มีความเบียดเบียน กล่าวคือ มีเมตตา ความรักปรารถนาดีอยากให้เขามีความสุข มีจิตใจอันแผ่ไมตรีและคิดทำประโยชน์แก่มนุษย์สัตว์ทุกทั่วหน้า

๒) มีกรุณาจิตแผ่ไปตลอดทิศทาง ทั้งทิศเบื้องบน ทิศเบื้องล่าง ทิศเฉียง แผ่ไปตลอดโลกทั่วทุกหมู่เหล่าในที่ทุกสถาน ด้วยกรุณาจิตอันไพศาลยิ่ง ไม่มีขอบเขต ไม่มีเวร ไม่มีความเบียดเบียนอยู่ กล่าวคือ มีกรุณา ความสงสารคิดช่วยให้พ้นทุกข์ ใฝ่ใจในอันจะปลดเปลื้องบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของปวงสัตว์

๓) มีมุทิตาจิตแผ่ไปตลอดทิศทาง ทั้งทิศเบื้องบน ทิศเบื้องล่าง ทิศเฉียง แผ่ไปตลอดโลกทั่วทุกหมู่เหล่าในที่ทุกสถาน ด้วยมุทิตาจิตอันไพศาลยิ่ง ไม่มีขอบเขต ไม่มีเวร ไม่มีความเบียดเบียนอยู่ กล่าวคือ มีมุทิตา ความยินดีในเมื่อผู้อื่นมีสุข มีจิตใจผ่องใส บันเทิง กอปรด้วยอาการแช่มชื่นเบิกบานอยู่เสมอต่อสัตว์ทั้งหลาย ผู้ดำรงในปกติสุขพลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้ดีมีสุขเจริญงอกงามยิ่งขึ้นไป

๔) มีอุเบกขาจิตแผ่ไปตลอดทิศทาง ทั้งทิศเบื้องบน ทิศเบื้องล่าง ทิศเฉียง แผ่ไปตลอดโลกทั่วทุกหมู่เหล่าในที่ทุกสถาน ด้วยอุเบกขาจิตอันไพศาลยิ่ง ไม่มีขอบเขต ไม่มีเวร ไม่มีความเบียดเบียนอยู่ กล่าวคือ มีอุเบกขา ความวางใจเป็นกลาง อันจะให้ดำรงอยู่ในธรรมตาม ที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญา คือ มีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรมดุจตราขึง ไม่เอนเอียงด้วยรักและชัง

^{๐๐}ที.ม. (ไทย) ๑๐/๓๒๗/๒๕๖.

พิจารณาเห็นกรรมที่สัตว์ทั้งหลายกระทำแล้ว อันควรได้รับผลดีหรือชั่ว สมควรแก่เหตุอันตนประกอบ พร้อมจะวินิจฉัยและปฏิบัติไปตามธรรม รวมทั้งรู้จักวางเฉยในฐานะอันควร ในเมื่อไม่มีกิจที่ควรทำเพราะเขารับผิดชอบคนได้ดีแล้ว เขาสมควรรับผิดชอบตนเองหรือเขาควรได้รับผลอันสมกับความรับผิดชอบของตน

สรุปได้ว่า หลักพรหมวิหาร ๔ ประการนี้เป็นหลักธรรมที่บุคลากรทางการศึกษา โดยเฉพาะ ผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งเป็นผู้ที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับการบริหาร ต้องยึดเป็นหลักธรรมประจำใจ เพราะ **เมตตา** คือ การปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข ปรารถนาดีต่อผู้อื่น คิดเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน ถ้าทุกคนมีจิตเมตตาอยู่ในใจแล้ว ก็ จะช่วยป้องกันจิตใจผู้อื่นไม่ให้คิดไปในทางที่เสียหายได้ **กรุณา** คือ ความคิดสงสารบุคคลผู้ประสบกับความทุกข์ ความเดือดร้อน คุณธรรมข้อนี้ จะช่วยป้องกันจิตใจไม่ให้เราไปคิดเบียดเบียนผู้อื่น ให้ได้รับความเดือดร้อน การดำเนินงานหรือกิจกรรมต่างๆ ในการประกันคุณภาพภายในย่อมต้องมีปัญหาและอุปสรรค ดังนั้นทุกคนจึงควรต้อง มีความเข้าใจกัน มีความรู้สึกและความคิดที่เห็นใจซึ่งกันและกันในการทำงานและ ร่วมแก้ไขปัญหาดังๆ **มุทิตา** คือ การร่วมยินดีกับ ความสำเร็จของผู้อื่น ผู้ที่ได้รับความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงาน การเลื่อนตำแหน่ง คุณธรรมข้อนี้ ถ้ามีอยู่ในจิตใจของผู้ใด ผู้นั้นเชื่อว่ามีจิตใจที่ปราศจากความริษยาผู้อื่น ส่วน **อุเบกขา** คือ การวางใจเป็นกลาง ถือว่าเป็นคุณธรรมที่สำคัญอย่างมากในการบริหารงาน เนื่องจากจะบ่งบอกถึงการมีความยุติธรรมของผู้บริหารที่มีต่อบุคลากร เมื่อมีความยุติธรรมในองค์กร ย่อมเกิดความสามัคคีและร่วมมือในการทำงานให้สำเร็จผล

๕. หลักสังคหวัตถุธรรม ๔

สังคหวัตถุธรรม ๔ ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยว คือ ยึดเหนี่ยวใจบุคคล และประสานหมู่ชนไว้ในสามัคคี หลักการสงเคราะห์ ดังมีหลักพระธรรมที่พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสไว้ในหลักธรรมที่ชื่อว่า “สังคหวัตถุธรรม (ธรรมที่เป็นที่ตั้งของความยึดเหนี่ยว) ๔ ประการ”^{๐๐} ไว้ดังนี้

๑) ทาน (การให้) คือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ กล่าวคือ การแบ่งปันช่วยเหลือซึ่งกันและกันด้วยสิ่งของตลอดถึงให้ความรู้และแนะนำสั่งสอน

๒) เปยยวัชชะ (วาจาเป็นที่รัก) กล่าวคือ การกล่าวคำสุภาพไพเราะอ่อนหวาน สมานสามัคคีให้เกิดไมตรีและความรักใคร่นับถือ ตลอดถึงคำแสดงประโยชน์ประกอบด้วยเหตุผล เป็นหลักฐานจูงใจให้นิยมยินดี

^{๐๐} อ.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๓๒/๕๐-๕๑.

๓) อุตถจริยา (การประพฤติประโยชน์) กล่าวคือ การชวนช่วยช่วยเหลือกิจการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ตลอดจนช่วยแก้ไขปรับปรุงส่งเสริมในทางจริยธรรม

๔) สมานัตตตา (การวางตนสม่ำเสมอ) กล่าวคือ การวางตนให้เสมอดั้นเสมอปลาย ปฏิบัติสม่ำเสมอในขั้นทั้งหลาย และเสมอในสุขทุกข์โดยรวมรับรู้ ร่วมแก้ไขตลอดถึงวางตนเหมาะสมแก่ฐานะ ภาวะบุคคลเหตุการณ์และสิ่งแวดล้อม ถูกต้อง ตามธรรมในแต่ละกรณี

สรุปได้ว่า สังคหัตถุธรรม ๔ หมายถึง ธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจคน ให้มีการสงเคราะห์และช่วยเหลือกัน ให้เกียรติซึ่งกันและกัน มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ประสานหมุนวนไว้ให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะ ทำให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างสมศรีสามัคคีมีความสุข เกิดความคล่องตัวในการบริหารงาน หลักสังคหัตถุธรรมจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้บริหารต้องยึดหลักธรรมนี้ในการบริหารงาน

๖. หลักสัปปริสธรรม ๗

สัปปริสธรรม ๗ หมายถึง ธรรมของสัตบุรุษ คุณสมบัติของคนดี ธรรมของผู้ดี ดังมีหลักพระธรรมที่พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสไว้ในหลักธรรมที่ชื่อว่า “สัปปริสธรรม (ธรรมที่เป็นที่ตั้งของมนุษย์ที่ดี) ๗ ประการ”^{๐๐}ไว้ดังนี้

๑) เป็นธัมมัญญตา (ผู้รู้จักเหตุ) กล่าวคือ ความรู้จักธรรม รู้หลัก หรือ รู้จักเหตุ คือ รู้หลักความจริง รู้หลักการ รู้หลักเกณฑ์ รู้กฎแห่งธรรมชาติ รู้กฎเกณฑ์แห่งเหตุผล และรู้หลักการที่จะทำให้เกิดผล เช่น ศึกษารู้ว่าหลักธรรมข้อนั้น ๆ คืออะไร มีอะไรบ้าง พระมหาภคปริยตฺรทรงทราบว่า หลักการปกครองตามราชประเพณีเป็นอย่างไร มีอะไรบ้าง รู้ว่าจะต้องกระทำเหตุอันใด ๆ หรือกระทำตามหลักการข้อนี้ ๆ จึงจะเกิดผลที่ต้องการหรือบรรลุจุดหมายอันนั้น ๆ เป็นต้น

๒) เป็นอรรถัญญตา (ผู้รู้จักผล) กล่าวคือ ความรู้จักอรรถ รู้ความมุ่งหมาย หรือ รู้จักผล คือ รู้ความหมาย รู้ประโยชน์ที่ประสงค์ รู้จักผลที่จะเกิดขึ้นสืบเนื่องจากการกระทำ หรือความเป็นไปตามหลัก เช่น รู้ว่าหลักธรรมหรือภายิตข้อนั้น ๆ มีความหมายว่าอย่างไร หลักนั้น ๆ มีความมุ่งหมายอย่างไร กำหนดไว้หรือพึงปฏิบัติเพื่อประสงค์ประโยชน์อะไร การที่ตนกระทำอยู่มีความมุ่งหมายอย่างไร เมื่อทำไปแล้วจะบังเกิดผลอะไรบ้าง ดังนี้ เป็นต้น

๓) เป็นอรรถัญญตา (ผู้รู้จักตน) กล่าวคือ ความรู้จักตน คือ รู้ว่า เรานั้น ว่าโดยฐานะ ภาวะ เพศ กำลัง ความรู้ ความสามารถ ความถนัด และคุณธรรม เป็นต้น บัดนี้ เท่าไร อย่างไร ใช่ว่าประพฤติให้เหมาะสมและรู้ที่จะแก้ไขปรับปรุงต่อไป

^{๐๐}ที.ป. (ไทย) ๑๑/๓๓๐/๓๓๓.

๔) เป็นมัตตัญญูตา (ผู้รู้จักประมาณ) กล่าวคือ ความรู้จักประมาณ คือ ความพอดี เช่น ภิกษุรู้จักประมาณในการรับและบริโภคปัจจัยสี่ คฤหัสถ์รู้จักประมาณในการใช้จ่ายโภคทรัพย์ พระมหากษัตริย์รู้จักประมาณในการลงทัณฑ์อาชญาและในการเก็บภาษี เป็นต้น

๕) เป็นกาลัญญูตา (ผู้รู้จักกาลเวลา) กล่าวคือ ความรู้จักกาล คือ รู้กาลเวลาอันเหมาะสม และระยะเวลาที่ควร หรือจะต้องใช้ในการประกอบกิจ ทำหน้าที่การงาน หรือปฏิบัติ การต่าง ๆ เช่น ให้ตรงเวลา ให้เป็นเวลา ให้ทันเวลา ให้พอเวลา ให้เหมาะสมเวลา เป็นต้น

๖) เป็นปริสัณญูตา (ผู้รู้จักชุมชน) กล่าวคือ ความรู้จักบริษัท คือ รู้จักชุมชน และ รู้จักที่ประชุม รู้กิจวิธียที่จะประพฤติดต่อชุมชนนั้น ๆ ว่า ชุมชนนี้เมื่อเข้าไปหา จะต้องทำกิจอย่างนี้ จะต้องพูดอย่างนี้ ชุมชนนี้ควรสงเคราะห์อย่างนี้ เป็นต้น

๗) เป็นบุคคลัญญูตา (ผู้รู้จักบุคคล) หรือ บุคคลปโรปริญญูตา กล่าวคือ ความรู้จักบุคคล คือ ความแตกต่างแห่งบุคคลว่า โดยอรรถาสัย ความสามารถ และคุณธรรม เป็นต้น ใคร ๆ ยิ่งหรือหย่อนอย่างไร และรู้ที่จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้น ๆ ด้วยดี ว่าควรคบหรือไม่ จะใช้ จะตำหนิ ขกย่อง และแนะนำสั่งสอนอย่างไร เป็นต้น

สรุปได้ว่า หลักสัปปริสธรรม ๗ จะเป็นหลักธรรมที่ทำให้ผู้บริหารได้รับการยกย่องนับถือ ในฐานะสัตบุรุษ คือเป็นผู้บริหารที่ดี มีเหตุผล หลักการ หลักเกณฑ์ มีจุดมุ่งหมาย มีความรู้ ความสามารถ ความพอเพียง มีความเข้าใจในความสามารถที่แตกต่างกันในแต่ละบุคคล มอบหมายงานให้ เหมาะกับบุคคล รู้จักโอกาสที่เหมาะสมในสถานการณ์ต่างๆ ตลอดจนสามารถบริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพเป็นที่ยอมรับของชุมชน และได้รับการสนับสนุน ช่วยเหลือ กิจกรรมต่างๆของสังคม ส่งผลให้การบริหารงานประสบความสำเร็จมากยิ่งขึ้น

๗. หลักมรवासธรรม ๔

หลักมร वासธรรม ๔ หมายถึง ธรรมสำหรับผู้ครองเรือน หลักการครองชีวิต ของคฤหัสถ์ ดังมีหลักพระธรรมที่พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ไว้ในอาพวกสูตร ว่าด้วยอาพวกยักย ที่พระพุทธองค์ทรงตรัสถึงหลัก “มรवासธรรม ๔ ประการ” กับอาพวกยักย^{๐x}ไว้ ดังนี้

๑) สัจจะ กล่าวคือ ความจริง ซื่อตรง ซื่อสัตย์ จริงใจ พูดจริง ทำจริง

๒) ทมะ กล่าวคือ การฝึกฝน การข่มใจ ฝึกนิสัย ปรับตัว รู้จักควบคุมจิตใจ ฝึกหัดตัดนิสัย แก้ไขข้อบกพร่อง ปรับปรุงตนให้เจริญก้าวหน้าด้วยสติปัญญา

๓) ขันติ กล่าวคือ ความอดทน ตั้ง ใจทำหน้าที่การงานด้วยความขยันหมั่นเพียร เข้มแข็งอดทน ไม่หวั่นไหว มั่นในจุดหมาย ไม่ท้อถอย

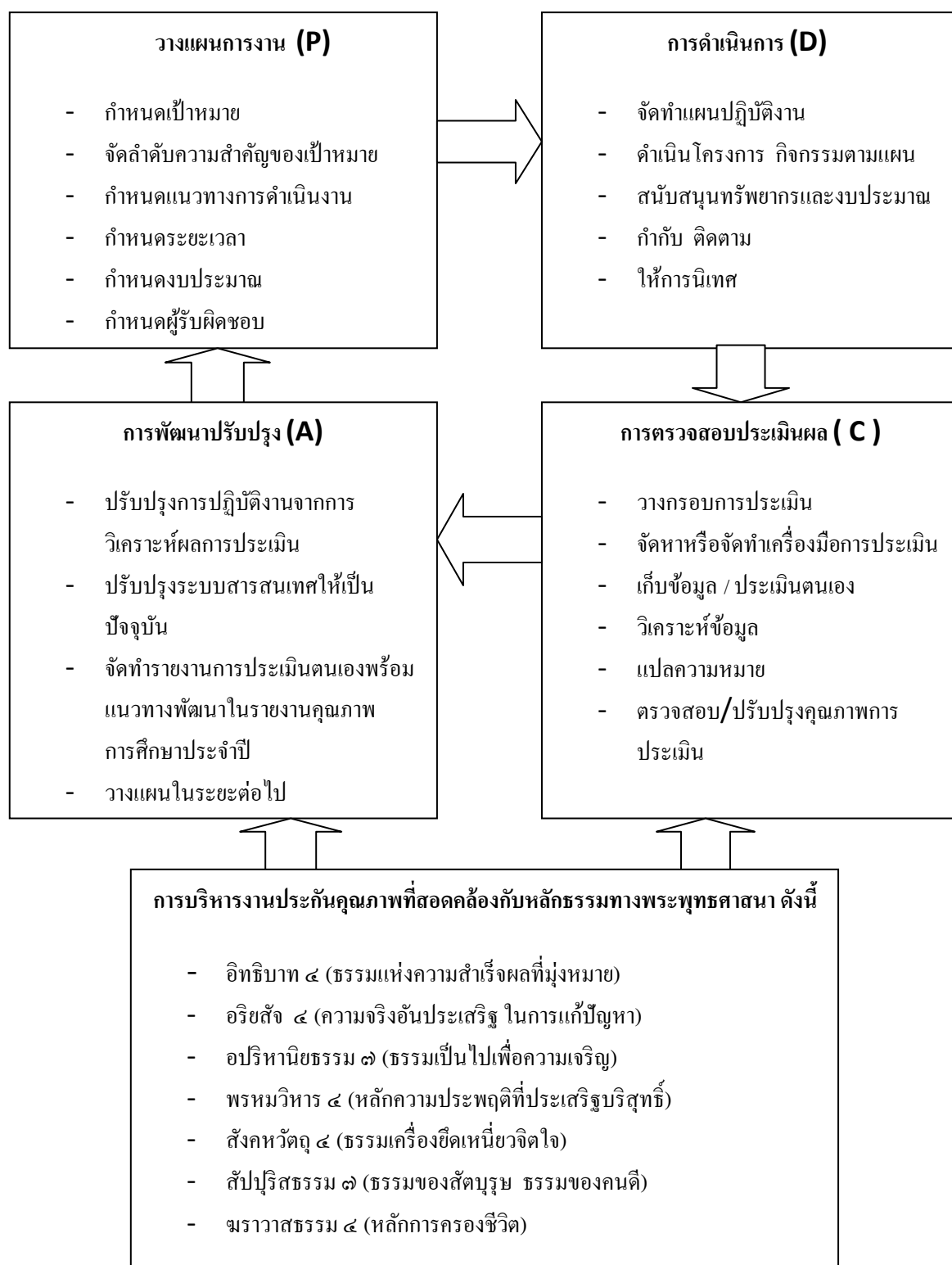
^{0x} ส.ส. (ไทย) ๑๕/๒๔๖/๓๕๔.

๔) จาคะ กล่าวคือ ความเสียสละ สละกิเลส สละความสุขสบายและผลประโยชน์ส่วนตน พร้อมทั้งจะรับฟังความทุกข์ ความคิดเห็น และความต้องการของผู้อื่น พร้อมทั้งจะร่วมมือช่วยเหลือเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่คับแคบเห็นแก่ตนหรือเอาแต่ใจตัว

สรุปได้ว่า หลักพร วาสธรรม ๔ เป็นหลักธรรมสำหรับผู้ครองเรือน หลักการครองชีวิตคฤหัสถ์ทุกคน ถ้ายึดมั่นในหลักธรรม คือ มีสัจจะ รักษาคำพูด มีความจริงใจ ต่อผู้ร่วมงาน ซื่อตรงและ ซื่อสัตย์ในการปฏิบัติงาน พุดจริงทำจริง รู้จักการข่มใจ ปรับตัวให้เข้ากับผู้ร่วมงาน ปรับปรุงงานให้เจริญก้าวหน้าด้วยสติปัญญา มีความอดทนมุ่งมั่นตั้งใจปฏิบัติหน้าที่การงานด้วยความขยันหมั่นเพียร ไม่ย่อท้อหรือทอดทิ้งต่ออุปสรรคปัญหา มีความเสียสละ สละความสุขส่วนตนเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม ไม่คับแคบเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และพร้อมที่จะให้การช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจทำให้เกิดความสามัคคีในองค์กรและการบริหารงานก็จะบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ได้

หลักธรรมทั้ง ๗ หมวดที่ได้กล่าวมาทั้งหมด จะเห็นได้ว่าสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาได้เป็นอย่างดี ถ้าผู้บริหารสถานศึกษาทุกคนยึดมั่นอยู่ในใจอย่างครบถ้วน และปฏิบัติตามหลักธรรมดังกล่าว และใช้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจในการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษา ย่อมส่งผลให้ผู้บริหารประสบความสำเร็จเป็นอย่างดีในการบริหารงาน เกิดการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่องในโรงเรียนสู่มาตรฐานคุณภาพการศึกษาที่กำหนดได้ ส่งผลให้องค์กรประสบความสำเร็จได้ตามเป้าหมาย

จากหลักการ กระบวนการ ในการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษา และหลักธรรมที่มีความสำคัญเหมาะสมกับการนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษา ดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงทำการศึกษาการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษา ตามหลักการบริหารวงจรคุณภาพ PDCA กับ การบริหารงานประกันคุณภาพที่สอดคล้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาใน ๗ หลักธรรม ดังแสดงในแผนภูมิที่ ๒.๒

แผนภูมิที่ ๒.๒ การบริหารงานประกันคุณภาพวงจร PDCA กับการบริหารงานประกันคุณภาพที่สอดคล้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

๒.๕ คุณภาพการศึกษา

การจัดการศึกษาให้มีคุณภาพและ มีมาตรฐานตามความต้องการของบุคคลและสังคม มีความสำคัญอย่างยิ่ง การพัฒนาคุณภาพทางการศึกษา จึงจำเป็นต้องบริหารจัดการศึกษาในเชิงคุณภาพ โดยมีการประกันคุณภาพการศึกษาเป็นสำคัญที่ส่งเสริมและผลักดันให้กระบวนการการทำงานของฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องดำเนินไปและสอดคล้องกันอย่างเป็นระบบการผสมผสานจะอยู่ในกระบวนการบริหารจัดการเรียนการสอนตามปกติของสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา ^{๐๐} แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพการศึกษา มีหัวข้อสำคัญที่เกี่ยวข้องควรพิจารณาดังนี้

๒.๕.๑ ความหมายของคุณภาพ

ความหมายของคำว่า “คุณภาพ” ได้มีผู้ให้ความหมายไว้ในลักษณะต่างๆ ดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ ^{๐๑} ได้ให้ความหมายของคุณภาพว่า คุณภาพคือลักษณะความดี หรือลักษณะประจำบุคคลหรือสิ่งของ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ^{๐๒} ได้ให้ความหมายของคุณภาพว่า เป็นคำที่มีความหมายได้หลากหลายตามบริบทที่แตกต่างกันออกไป เนื่องจากคุณภาพ เป็นภาพความคิดที่เกี่ยวข้องกับคุณค่า หรือความพึงพอใจ

วิฑูรย์ สิมะโชติ ^{๐๓} ได้รวบรวมความหมายของคุณภาพไว้ ดังนี้

๑. คุณภาพ หมายถึง ความเหมาะสมกับการใช้งาน

๒. คุณภาพ หมายถึง เป็นไปตามความต้องการที่กำหนดไว้

๓. คุณภาพ หมายถึง ความพึงพอใจของลูกค้า

^{๐๐} กรมวิชาการ, การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว ๒๕๔๔), หน้า ๑.

^{๐๑} ราชบัณฑิตยสถาน , พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช ๒๕๒๕, พิมพ์ครั้งที่ ๘, กรุงเทพมหานคร บริษัทพิมพ์ดี จำกัด, (๒๕๓๘), หน้า ๑๘๓.

^{๐๒} สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ งานวิจัยเรื่องระบบการประกันคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ การอุดมศึกษา (กรุงเทพมหานคร : สำนักพัฒนานโยบายและวางแผนการจัดการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ๒๕๔๑), หน้า ๕.

^{๐๓} วิฑูรย์ สิมะโชติ , คุณภาพคือความอยู่รอด , (กรุงเทพมหานคร : สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี (ไทย-ญี่ปุ่น), ๒๕๔๑), หน้า ๒-๘.

๔. คุณภาพ หมายถึง ความสามารถในการลดความสูญเสียต่าง ๆ ขององค์กรได้ไม่ว่าจะเป็น การลดจำนวนของเสีย การลดงานที่ต้องแก้ไขหรือทำใหม่ การลดปัญหา การร้องเรียน จากลูกค้า การลดการสูญเสียต้นทุน

บรรจง จันทมาศ^{๐๐} ให้คำนิยามว่า คุณภาพ หมายถึง คุณสมบัติสำคัญทุกประการ ของผลิตภัณฑ์ และการบริการที่ตอบสนองความต้องการเพื่อสร้างความพึงพอใจให้แก่ลูกค้า

ไพศาล ไกรสิทธิ์^{๐๐} ให้ความหมายของคำว่า คุณภาพ หมายถึง คุณสมบัติเฉพาะหรือ คุณลักษณะที่จำเป็น อันบอถึงความเป็นเลิศ การมีมาตรฐาน ความเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ หรือ ความสามารถสนองตอบผู้ใช้บริการ ไม่ว่าจะเป็นการลดจำนวนของเสีย การลดงานที่ต้องแก้ไขหรือทำใหม่ การลดปัญหา การร้องเรียนจากลูกค้า การลดการสูญเสียต้นทุน

Murgatroyd, Stiphen and Colin Morgan^{๐๐} (มอกาทรอยด์ และมอร์แกน) ได้นิยามคำว่า คุณภาพ ไว้ ๓ ส่วน คือ

๑. การประกันคุณภาพ (Quality Assurance) หมายถึง การกำหนดคุณภาพโดยใช้ กระบวนการตรวจสอบ หรือ การประเมินผลตามมาตรฐานด้วยวิธีการอันเหมาะสม

๒. การปฏิบัติตามพันธะสัญญา (Contract Conformance) เป็นการกำหนดมาตรฐาน ตาม คุณภาพขณะทำตามสัญญา

๓. ความต้องการของลูกค้า (Customer Driven) ความสามารถตอบสนองความต้องการ ของลูกค้าหรือผู้ใช้บริการ

Green, Diana^{๐๐} (กรีน) ได้ให้ความหมายคุณภาพไว้หลายนิยาม คือ

๑. คุณภาพ หมายถึง ความยอดเยี่ยม

๒. คุณภาพ หมายถึง ความเป็นเลิศ

๓. คุณภาพ หมายถึง การผ่านมาตรฐานที่กำหนด

^{๐๐}บรรจง จันทมาศ, ระบบบริหารงานคุณภาพ ISO 9000 (ฉบับปรับปรุง), (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ส.เอเชียเพรสจำกัด, ม.ป.ป), หน้า๑.

^{๐๐}ไพศาล ไกรสิทธิ์, การศึกษาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์(ราชบุรี : คณะมนุษยศาสตร์สถาบันราชภัฏ จอมบึง, ม.ป.ป), หน้า๑๓๘.

^{๐๐}Murgatroyd, Stiphen and Colin Morgan. **Total Quality Management and the School**. Buckingham: Open University Press. 1994. P.45.

^{๐๐}Green, Diana. "Trends and Issues". In **international Developments in Assuring Quality in Higher Education**. P16-8177 the farmer press. London. 1994. P. 170.

สรุป คุณภาพ คือ ลักษณะพื้นฐาน ความเป็นเลิศ ความสมบูรณ์แบบ ความดีในบุคคล สิ่งของ หรือ บริการ ซึ่งบ่งบอกถึงควมมีมาตรฐานที่ตอบสนองความต้องการของลูกค้าความสามารถลดการสูญเสีย การแก้ไข ลดปัญหา

คุณภาพการศึกษา หมายถึง ผลการบริหารจัดการของโรงเรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะต่างๆ ครอบคลุมตามความคาดหวังของหลักสูตร และได้ผลผลิตตามมาตรฐานคุณภาพการศึกษาที่กำหนด ดังนั้นการพัฒนาคุณภาพการศึกษา จึงเป็นกระบวนการบริหารจัดการ เพื่อให้ได้ผลงานที่สร้างความพึงพอใจ ความประทับใจและความมั่นใจแก่ผู้เรียน และผู้เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอก

ธีระ รุญเจริญ^{๐๐} ได้กล่าวถึงการบริหารจัดการและการพัฒนาคุณภาพการศึกษาไว้ว่า สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้กำหนดเกณฑ์การคัดเลือกผู้บริหารสถานศึกษาต้นแบบ เพื่อการปฏิรูปการเรียนรู้ไว้ ดังนี้คือ

เกณฑ์ที่ ๑ ผู้บริหารสถานศึกษามีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมการปฏิรูปการเรียนรู้ตามแนว พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ ๒๕๔๒ ดังนี้

๑. ผู้บริหารสถานศึกษามีการจัดองค์กร โครงสร้างและการบริหารอย่างเป็นระบบ ครบวงจร เพื่อให้บรรลุเป้าหมายการศึกษา

๒. ผู้บริหารสถานศึกษาจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

๓. ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาการศึกษา และมีบทบาทในการส่งเสริมชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Learning Community)

๔. ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมให้มีการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ส่งเสริมสุขภาพอนามัย และความปลอดภัยของผู้เรียน

๕. ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมและพัฒนาครูอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้มีครูมีประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีความสามารถในการแสวงหาความรู้ คิดวิเคราะห์ และสร้างองค์ความรู้เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน

๖. ผู้บริหารสถานศึกษาจัดให้มีหลักสูตรที่เหมาะสมกับผู้เรียนและท้องถิ่น มีสื่อการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการเรียนรู้

๗. ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมให้มีการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับหลักสูตร ความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น

^{๐๐}ธีระ รุญเจริญ, ผู้บริหารสถานศึกษาเมื่ออาชีพ : ศักยภาพเพื่อการเรียนรู้, (จังหวัดนครราชสีมา : สำนักพิมพ์ข้าวฟ่าง, ๒๕๔๕), หน้า ๕-๑๐.

๘.ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมและการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

๙.ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) แก่บุคลากรในโรงเรียนและผู้เรียน

๑๐.ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการนำสื่อสารมาใช้ในการปฏิบัติการเรียนรู้

๑๑.ผู้บริหารสถานศึกษามีศักยภาพในการพึ่งตนเองสามารถบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

๑๒.ผู้บริหารสถานศึกษามีผลการปฏิบัติงานดีเด่นด้านส่งเสริมผู้เรียนให้มีคุณลักษณะตามมาตรฐาน ดังนี้

๑) ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์

๒) ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรอง และมีวิสัยทัศน์

๓) ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร

๔) ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

๕) ผู้เรียนมีทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต

๖) ผู้เรียนมีสุนทรียภาพ และลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรี และกีฬา

เกณฑ์ที่ ๒ ผู้บริหารสถานศึกษามีความเป็นผู้นำทางวิชาการ (Instructional Leadership)

เกณฑ์ที่ ๓ ผู้บริหารสถานศึกษามีคุณธรรม จริยธรรมเป็นที่ยอมรับของสังคม และใช้ระบบคุณธรรมในการบริหารจัดการดังนี้

๑. ผู้บริหารสถานศึกษาอุทิศตนให้กับการปฏิบัติงานในสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง

๒. ผู้บริหารสถานศึกษามีความเมตตา กรุณา มีความรับผิดชอบ ยุติธรรม และซื่อสัตย์

๓. ผู้บริหารสถานศึกษามีการปกครองที่ดี ไม่มีหนี้สินล้นพ้นตัว ไม่เกี่ยวข้องกับอบายมุขและสิ่งเสพติด

๔. ผู้บริหารสถานศึกษาได้รับความศรัทธาและยอมรับด้วยคุณธรรม จริยธรรมจากนักเรียน ครู เพื่อนผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บังคับบัญชา กรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครองนักเรียน และชุมชน

๕. ผู้บริหารสถานศึกษาใช้ระบบคุณธรรมในการบริหารจัดการ

ในด้านเกี่ยวกับหลักสูตร ผู้บริหาร สถานศึกษา ในฐานะผู้บริหารจัดการหลักสูตร (Curriculum Manager) มี ๓ บทบาทที่ต้องพิจารณา คือ ๑) การสร้างหลักสูตร ๒) การใช้หลักสูตร และ ๓) การประเมินหลักสูตร

๑) การสร้างหลักสูตรสถานศึกษาผู้บริหารเป็นผู้มีบทบาทสำคัญที่สุดในการสร้างหลักสูตรสถานศึกษาและนำหลักสูตรมาใช้จริง ต้องศึกษาวิเคราะห์สภาพข้อมูล การมีส่วนร่วม การกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน การกำหนดโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา การออกแบบหลักสูตร การวัดและประเมินผลหลักสูตร ตลอดจนการอนุมัติใช้หลักสูตรและประชาสัมพันธ์หลักสูตรสถานศึกษาแก่สาธารณชนผู้มีส่วนได้เสีย

๒) การใช้หลักสูตรสถานศึกษาเป็นการนำหลักสูตรสถานศึกษาไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องพิจารณาและตัดสินใจมอบหมายให้ครูได้รับผิดชอบในรายวิชา หรือชั้นเรียนตามหลักสูตรอย่างครบถ้วนเพื่อครูจะได้มีสถานภาพสมบูรณ์ในฐานะเจ้าภาพรับผิดชอบรายวิชาหรือชั้นเรียนที่จะต้องทำการบริหารจัดการต่อไป

๓) ประเมินหลักสูตรสถานศึกษาการประเมินหลักสูตร เป็นการสรุปรายงานผลการใช้หลักสูตรสถานศึกษาเมื่อสิ้นปีการศึกษา มีการวิเคราะห์ผลสำเร็จและความล้มเหลวของการใช้หลักสูตรสถานศึกษาในรอบปี ซึ่งควรดำเนินการเมื่อสิ้นปีการศึกษา แล้วนำข้อเด่นและข้อด้อยมาปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษาใหม่ต่อไป

การจัดการเรียนการสอน วิธีสอนที่เหมาะสมกับผู้เรียน โอกาส และสถานการณ์ ในการสอนเรื่องหนึ่ง ครูอาจใช้หลายวิธีเพื่อให้ทั้งครูและนักเรียนไม่เบื่อหน่าย เป็นการเรียนที่สนุกและได้เด็กดีตามที่พึงประสงค์ พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๔๕ มาตรา ๒๒ ความว่า "การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด กระบวนการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ" การจัดการเรียนการสอนบทบาทของครูเปลี่ยนจากการเป็นผู้ถ่ายทอดเนื้อหาวิชามาเป็นผู้กระตุ้นผู้เรียนให้กำลังใจ ให้คำแนะนำ เรียนรู้ไปพร้อมกับผู้เรียนในบางเรื่องที่เป็นความรู้ใหม่ๆ สนับสนุนส่งเสริมผู้เรียนให้แสวงหาความรู้จากสื่อและแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ และให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่ผู้เรียนเพื่อนำไปสร้างสรรค์ความรู้ของตนได้รับการพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ชุมชน และสังคม แม้ว่าผู้เรียนจะมีความแตกต่างกันก็ตาม ดังนั้น การจัดการเรียนที่ดีต้องมุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย ด้านสติปัญญา ด้านอารมณ์ และสังคมเป็นสำคัญแต่ผู้สอนก็มีความสำคัญมีบทบาทมากขึ้น ผู้สอนต้องเป็นคนเก่ง มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในสาขาที่สอนจึงจะสามารถแนะนำผู้เรียนได้อย่างถูกต้อง ด้วยกระบวนการที่มากมายหลากหลายวิธี สุดท้ายครูผู้สอนจะพิจารณานำมาใช้ให้เหมาะสมกับเนื้อหา

สาระ จุดประสงค์ที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน โดยคำนึงอยู่เสมอว่าจะจัดการเรียนการสอนอย่างไร จึงจะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง ไม่เรียนเพื่อรู้แต่เพียงอย่างเดียว ครูผู้สอนควรศึกษาและหาวิธีการจัดประสบการณ์ให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริงตลอดเวลาเพราะการศึกษาเป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิต และสามารถไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้

ความเป็นมืออาชีพของครู ควรที่จะต้องยึดถือและปฏิบัติให้เกิดความสัมพันธกับมาตรฐานของวิชาชีพครู ซึ่งมีความสำคัญและจำเป็นต่อครูทุกคน ทั้งนี้เนื่องจากกระแสแห่งโลกาภิวัตน์ ทำให้มีความจำเป็นที่บุคคลจะต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทุกระดับ ให้มีความสำนึกต่อบทบาทและภารกิจต่าง ๆ ที่มีต่อสังคมมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงทางกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐ และ พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๒ พร้อมทั้งกฎระเบียบข้อบังคับและกติกาทางสังคมแห่งยุคประชาธิปไตย เป็นสิ่งบ่งบอกอย่างต่อเนื่อง สังคมองค์กร หน่วยงาน และหน่วยปฏิบัติต่าง ๆ มีความต้องการ “ครูมืออาชีพ” มิใช่เพียงแต่มี “อาชีพครู” เกิดขึ้นเท่านั้น จำต้องมีลักษณะพื้นฐานในตน ๓ ประการ ต่อไปนี้ คือ

๑. ครูต้องมี นันทะ ต่ออาชีพครู เป็นพื้นฐาน

๒. ครูต้องมีความเมตตา ต่อเด็กและบุคคลรอบข้างเป็นพื้นฐาน

๓. ครูต้องมีความเป็น กัลยาณมิตร พร้อมเสมอที่จะช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความบริสุทธิ์ใจ

ครูมืออาชีพต้องมีคุณภาพ ในการสอน สิ่งทีครูมืออาชีพควรตระหนักเป็นอย่างยิ่งก็คือคุณภาพการสอน ซึ่งเป็นความสามารถที่จะสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมในการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียนทุกคน ครูมืออาชีพ จึงต้องมีความสามารถต่อไปนี้

๑. สามารถประยุกต์ใช้ยุทธศาสตร์ และการจัดระบบ ได้อย่างเหมาะสมกับการเรียนรู้และความต้องการทางการศึกษาของผู้เรียน สภาพแวดล้อมของโรงเรียนและสาระการเรียนรู้ที่สอน

๒. สามารถติดตามการเรียนรู้ผู้เรียนเป็นรายบุคคล ใช้ข้อมูลย้อนกลับเพื่อวางแผนให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนเป็นรายบุคคล เป็นกลุ่มและเป็นชั้น

๓. ส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้อย่างอิสระ ฝึกการใช้ภาษา คาดหวังให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบในการเรียนรู้

๔. พัฒนาความสัมพันธ์เชิงจรรยาบรรณ บนพื้นฐานทักษะการสื่อสารที่ดี ให้การยอมรับผู้เรียนทุกคน และคาดหวังจะได้รับการยอมรับจากผู้เรียน

๕. มีความรู้ที่ทันสมัย และสนับสนุนข้อคิดเห็นที่มีต่อหลักสูตรอย่างกระตือรือร้น

๖. เชื่อความสามารถในการเรียนของผู้เรียนทุกคน คาดหวังว่าผู้เรียนทุกคนสามารถเรียนรู้และส่งความคาดหวังนี้ไปยังแต่ละบุคคล โรงเรียนและชุมชน

๑. กระตือรือร้นในการฝึกผู้เรียนเข้าสู่ประสบการณ์แห่งการเรียนรู้ เรื่องที่ผู้เรียนเห็นว่ามีความสำคัญต่อชีวิตของตน

๒. ช่วยให้ผู้เรียนสามารถสร้างความเชื่อมโยง เข้าใจความสัมพันธ์ทั้งภายในและระหว่างสาระการเรียนรู้

การบริหารงานที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์กับชุมชน เช่น การสอนให้นักเรียนนำความรู้ที่เรียนไปใช้ที่บ้านที่ชุมชน และเผยแพร่แก่คนรอบข้างคนในชุมชนด้วย การช่วยแก้ปัญหาในชุมชน การให้นักเรียนเข้าไปเรียนหรือฝึกงานในชุมชน การเชิญผู้เชี่ยวชาญสาขาวิชาต่างๆ ในชุมชนมาให้ความรู้แก่นักเรียน เป็นต้น การบริหารงานด้านความสัมพันธ์กับชุมชนนี้ จะช่วยพัฒนานักเรียนให้มีคุณภาพได้เช่นกัน เพราะการให้นักเรียนนำความรู้ไปใช้ที่บ้านและในชุมชน จะมีคุณภาพดีกว่าการเรียนเพื่อรู้อย่างเดียว การเชิญผู้เชี่ยวชาญสาขาวิชาต่างๆ ในชุมชนมาให้ความรู้แก่นักเรียน หรือการให้นักเรียนเข้าไปเรียนหรือฝึกงานในชุมชน ย่อมจะทำให้นักเรียนมีความรู้และประสบการณ์กว้างขวางยิ่งขึ้น แสดงว่า การบริหารงานด้านความสัมพันธ์กับชุมชน มีส่วนพัฒนาคนให้มีคุณภาพและส่งผลให้เกิดการพัฒนาคุณภาพการศึกษาเช่นกัน

สรุปได้ว่า คุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา จะเกิดการพัฒนาขึ้นได้ ต้องมีการบริหารจัดการที่ดีและมีประสิทธิภาพของผู้บริหาร ต้องเป็นผู้บริหารมืออาชีพ มีวิสัยทัศน์ที่ก้าวไกล เป็นที่ยอมรับของชุมชน มีความรู้ด้านวิชาการ และมีความสามารถในการบริหารการศึกษาอย่างรอบด้าน ส่งเสริมให้ครูได้พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องสู่ครูมืออาชีพ สามารถจัดการเรียนการสอน การเรียนรู้ได้อย่างหลากหลายเหมาะสมกับหลักสูตร ให้นักเรียนหรือผู้จบการศึกษา มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของโรงเรียน ตลอดจนมีการบริหารงานและดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ได้มาตรฐานการศึกษาตามที่กำหนด

๒.๕.๒ คุณภาพการศึกษาของโรงเรียนเอกชนนอกระบบ

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน^{๐๙} ได้กำหนดคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนเอกชนนอกระบบไว้ ๕ ด้านคือ ๑. ด้านคุณภาพการบริหารจัดการ ๒. ด้านคุณภาพครู ๓. ด้านคุณภาพหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน/การเรียนรู้ ๔. ด้านคุณภาพผู้เรียน/ผู้จบการศึกษา ๕. ด้านการสนับสนุน/ความร่วมมือจากภายนอก ใน ๑๒ มาตรฐาน ๒๕ ตัวบ่งชี้ ดังนี้

^{๐๙} สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน, คู่มือการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนเอกชนนอกระบบ, หน้า ๕-๒๒.

ด้านคุณภาพการบริหารจัดการ

มาตรฐานที่ ๑ ปรัชญาและเป้าหมายของโรงเรียนเหมาะสมและใช้เป็นเครื่องชี้นำการดำเนินงานของโรงเรียนได้ มี ๓ ตัวบ่งชี้ คือ

๑. ปรัชญาของโรงเรียนมีสาระสำคัญที่สอดคล้องกับปรัชญาการจัดการศึกษาของชาติ สนองความต้องการของสังคมและมุ่งเน้นการสร้างค่านิยมที่ดีให้เกิดแก่ผู้เรียน

๒. เป้าหมายของโรงเรียนมุ่งเน้นผลที่แท้จริงที่จะเกิดแก่ผู้เรียนอย่างรอบด้านรวมทั้ง เน้นประสิทธิภาพของการจัดการศึกษา

๓. บุคลากรในโรงเรียนเข้าใจปรัชญาและเป้าหมายของโรงเรียนตรงกันและใช้เป็นแนว ในการดำเนินงาน

มาตรฐานที่ ๘ ผู้บริหารเป็นผู้นำระดับมืออาชีพ มี ๒ ตัวบ่งชี้ คือ

๑. ผู้บริหารมีความรู้ ความสามารถในการงานวิชาการ วิชาชีพและการบริหารจัดการ โรงเรียน

๒. ผู้บริหารมีคุณธรรม จริยธรรม และเป็นแบบอย่างที่ดี

มาตรฐานที่ ๙ ระบบการบริหารจัดการมีประสิทธิภาพ มี ๕ ตัวบ่งชี้ คือ

๑. โครงสร้างการบริหารงานของโรงเรียนชัดเจน เหมาะสมกับขนาดและหลักสูตรของ โรงเรียน

๒. มีคุณภาพของการบริหารจัดการ

๓. มีนวัตกรรม/เทคโนโลยีและระบบข้อมูล/สารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการ เหมาะสมกับการใช้งาน

๔. มีการพัฒนาบุคลากรอย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง

๕. มีการนิเทศ กำกับ และประเมินผลการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ

มาตรฐานที่ ๑๐ อาคารเรียน ห้องเรียน ห้องประกอบ/สถานที่ฝึกปฏิบัติ และ สภาพแวดล้อมเหมาะสมกับหลักสูตรและเพียงพอต่อการใช้งาน มี ๒ ตัวบ่งชี้ คือ

๑. อาคารเรียน ห้องเรียน ห้องประกอบ/สถานที่ฝึกปฏิบัติเพียงพอกับการใช้งานและ เหมาะสมกับหลักสูตรที่เปิดสอน

๒. บรรยากาศและสภาพแวดล้อมในโรงเรียนเหมาะสมเอื้อต่อการเรียน

มาตรฐานที่ ๑๑ บริการและสวัสดิการที่จัดให้แก่ผู้เรียนทั่วถึงและเพียงพอ มี ๒ ตัวบ่งชี้ คือ

๑. การจัด/บริการสุขภาพโภชนาการสุขลักษณะและอนามัย

๒. มีการจัดระบบรักษาความปลอดภัยให้เหมาะสม

ด้านคุณภาพครู

มาตรฐานที่ ๕ ครู/ผู้สอนมีความรู้ความสามารถในวิชาที่สอนและประพฤตินเหมาะสมกับวิชาชีพครู มี ๓ ตัวบ่งชี้ คือ

๑. ครู/ผู้สอนมีความรู้ความสามารถสอดคล้องกับวิชาที่สอนและมีจำนวนเพียงพอ
๒. ครู/ผู้สอนปฏิบัติตนสอดคล้องกับจรรยาบรรณวิชาชีพครู
๓. ครู/ผู้สอนมีความมุ่งมั่นต่อการพัฒนาตนเองพัฒนาการทำงานอย่างต่อเนื่อง

ด้านคุณภาพหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน/การเรียนรู้

มาตรฐานที่ ๒ หลักสูตรได้รับการพัฒนาให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคม/ท้องถิ่นและผู้เรียน มี ๒ ตัวบ่งชี้ คือ

๑. มีการปรับปรุงเนื้อหาสาระของหลักสูตรให้ทันต่อวิทยาการ/เทคโนโลยีและสอดคล้องกับความต้องการของสังคม/ท้องถิ่นและผู้เรียน
๒. มีกิจกรรมส่งเสริมด้านคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์สอดคล้องกับจุดประสงค์ของหลักสูตร

มาตรฐานที่ ๓ การจัดกระบวนการเรียนรู้เป็นไปตามหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ มี ๓ ตัวบ่งชี้คือ

๑. มีการวางแผนการเรียนรู้สอดคล้องกับหลักสูตร
๒. การจัดกระบวนการเรียนรู้เป็นไปตามแผนการเรียนรู้
๓. มีการใช้สื่อ อุปกรณ์การเรียนรู้เหมาะสมกับเนื้อหาและเพียงพอกับผู้เรียน

มาตรฐานที่ ๔ กระบวนการวัดผลและประเมินผลผู้เรียนตรงตามสภาพจริง มี ๒ ตัวบ่งชี้

๑. มีการวัดผลและประเมินผลผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลายและต่อเนื่อง
๒. มีการนำผลการประเมินไปใช้ในการพัฒนาปรับปรุงการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง

ด้านคุณภาพผู้เรียน/ผู้จบการศึกษา

มาตรฐานที่ ๖ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ของผู้สำเร็จการศึกษา อยู่ในระดับสูง มี ๑ ตัวบ่งชี้คือ

๑. ผู้ที่สำเร็จการศึกษามีความรู้ ความสามารถและทักษะตามเกณฑ์ประเมินผลการเรียน

มาตรฐานที่ ๗ ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนและมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ มี ๓ ตัวบ่งชี้คือ

๑. ผู้เรียนมีความมุ่งมั่นและกระตือรือร้นต่อการเรียน
๒. ผู้เรียนมีสัมพันธภาพที่ดีต่อเพื่อน ครู/ผู้สอนและบุคลากรอื่นในโรงเรียน

๓. ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในด้านจริยธรรมข้อสุดท้าย ประหยัด มีระเบียบวินัย

ด้านการสนับสนุน/ความร่วมมือจากภายนอก

มาตรฐานที่ ๑๒ มีความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนในการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่อง
มี ๑ ตัวบ่งชี้ คือ

๑. มีการสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนหรือองค์กรภายนอก

๒.๖ การศึกษาของโรงเรียนเอกชนนอกระบบ

การศึกษานอกระบบ เป็นระบบการศึกษาประเภทหนึ่งของระบบการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ เป็นการจัดการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการสำเร็จการศึกษา โดยเนื้อหาและหลักสูตรจะต้องมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของบุคคลแต่ละกลุ่ม^{๐๐} โดยมีการจัดการศึกษานอกระบบทั้งภาครัฐและเอกชน

๒.๖.๑ การจัดการศึกษาของโรงเรียนเอกชนนอกระบบ

การจัดการศึกษาของโรงเรียนเอกชนนอกระบบ เป็นการจัดการศึกษาของโรงเรียนเอกชนโดยมีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผลซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการสำเร็จการศึกษา^{๐๑}

ในการจัดตั้งโรงเรียนเอกชนนอกระบบ จะต้องดำเนินการให้เป็นไปตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการกำหนดมาตรฐานสำหรับโรงเรียนเอกชนประเภทนั้น^{๐๒} ซึ่งจะเป็นตัวกำหนดในเรื่องอาคารสถานที่ ผู้บริหาร ครูหรือผู้สอน หลักสูตร และสถานที่ฝึกปฏิบัติพร้อมอุปกรณ์ ความจุนักเรียน การวัดผลและประเมินผลการเรียน และการออกประกาศนียบัตร เมื่อได้รับอนุญาตให้จัดตั้งเป็นโรงเรียนแล้ว การดำเนินงานของโรงเรียนเอกชนนอกระบบแต่ละแห่งจะต้องคำนึงถึงคุณภาพการศึกษาเป็นสำคัญ โดยเฉพาะคุณภาพของผู้เรียน จะต้องเป็นหลักประกันว่าผู้สำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถและเจตคติที่ดีตามจุดประสงค์ของหลักสูตร เพื่อให้ผู้เรียนและประชาชนทั่วไปมีความมั่นใจที่จะเลือกเรียนใน

^{๐๐} สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา, ๒๕๔๒), เล่ม ๑๑๖ ตอนที่ ๗๔ ก หน้า ๕.

^{๐๑} สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, พระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. ๒๕๕๐, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา, ๒๕๕๐), เล่ม ๑๒๕ ตอนที่ ๗ ก หน้า ๒๘.

โรงเรียนแห่งนั้น^{๐๐} การจัดการศึกษาลักษณะนี้จะต้องมีความยืดหยุ่นสูงและมีความรวดเร็วในการเปลี่ยนแปลง และ ปรับปรุงการใช้หลักสูตรที่ได้รับอนุมัติจากกระทรวงศึกษาธิการ ตามการเปลี่ยนแปลงและความต้องการของสังคม

ปัจจุบันการจัดการศึกษาของโรงเรียนเอกชนนอกระบบ ได้รับความสนใจมากขึ้น ซึ่งมีความหลากหลายทั้งด้านการสอนเสริมทักษะ และสอนวิชาชีพพระยะสั้น ใช้เวลาเรียนไม่เกิน ๑,๒๐๐ ชั่วโมง หลักสูตรปรับเปลี่ยนได้ตามความต้องการของผู้เรียน เน้นการปฏิบัติจริงเพื่อให้เกิดความชำนาญ สามารถนำความรู้ไปศึกษาต่อหรือประกอบอาชีพได้อย่างมีคุณภาพ^{๙๙} โดยได้แบ่งประเภทของโรงเรียนเอกชนนอกระบบ เป็น ๕ ประเภท^{๙๐} ได้แก่

๑. ประเภทสอนศาสนา เป็นโรงเรียนที่จัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะการสอนศาสนา

๒. ประเภทศิลปะและกีฬา เป็นโรงเรียนที่จัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ให้การศึกษาเกี่ยวกับดนตรี ศิลปะ และกีฬา

๓. ประเภทวิชาชีพ เป็นโรงเรียนที่จัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ให้การศึกษาเกี่ยวกับวิชาชีพ เพื่อให้ให้นักเรียนนำไปประกอบอาชีพหรือเพิ่มทักษะในการประกอบอาชีพ

๔. ประเภททววิชา เป็นโรงเรียนที่จัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เสริมความรู้บางรายวิชาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

๕. ประเภทสร้างเสริมทักษะชีวิต เป็นโรงเรียนที่จัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เสริมสร้างความคิด เชาวน์ปัญญา และทักษะอื่น

พระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. ๒๕๕๐ มาตรา ๔ กำหนดไว้ว่า การจัดการศึกษาของโรงเรียนเอกชนนอกระบบ เป็นการจัดการศึกษาของโรงเรียนเอกชนโดยมีความยืดหยุ่น

^{๐๐}สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน , กลุ่มงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบ
คู่มือการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนเอกชนนอกระบบ (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
สกสค, ๒๕๕๒) , หน้า ๑.

^{๙๙}สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน , กลุ่มงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบ
มาตรฐานคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนเอกชนนอกระบบ , (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ สกสค, ๒๕๕๒),
หน้า ๑.

^{๙๐}สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน, ประกาศสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริม
การศึกษาเอกชน เรื่องประเภทและลักษณะของโรงเรียนเอกชนนอกระบบ ลงวันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๒.

ในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผลซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการสำเร็จการศึกษา^{๕๐}

มาตรา ๔ ในพระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. ๒๕๕๑ ระบุว่า การศึกษานอกระบบ หมายถึง กิจกรรมการศึกษาที่มีกลุ่มเป้าหมายผู้รับบริการ และวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ที่ชัดเจน มีรูปแบบ หลักสูตร วิธีการจัดและระยะเวลาเรียนหรือฝึกอบรมที่ยืดหยุ่นและหลากหลายตามสภาพความต้องการและศักยภาพในการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมายนั้น และวิธีการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ที่มีมาตรฐานเพื่อรับคุณวุฒิทางการศึกษา หรือเพื่อจัดระดับผลการเรียนรู้^{๕๑}

อาชัญญา รัตนอุบล^{๕๒} ได้ให้ความหมายการศึกษานอกระบบโรงเรียน ว่าเป็นกิจกรรมทางการประมวลประสบการณ์ความรู้ใดๆก็ตาม ที่ได้จัดขึ้นนอกเหนือไปจากการศึกษาในระบบ โรงเรียนภาคปกติเพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถ ทักษะและทัศนคติที่พึงประสงค์ของกลุ่มเป้าหมายต่างๆ โดยยึดหลักการที่ว่าเป็นการสนองความต้องการ ความสนใจและแก้ปัญหาให้กับกลุ่มเป้าหมายนั้นๆ

สรุปการศึกษาของโรงเรียนเอกชนนอกระบบ เป็นการศึกษาของโรงเรียนเอกชน ที่มีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล มุ่งจัดให้กลุ่มเป้าหมายได้พัฒนา คุณภาพ ชีวิตและสังคม โดยมีหลักการจัดการศึกษาเพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต เปิดโอกาสให้ผู้ที่อยู่ด้อยโอกาส พลาดหรือขาดโอกาสทางการศึกษาในระบบโรงเรียน ได้มีโอกาสศึกษาหาความรู้ ฝึกทักษะ ปลูกฝังเจตคติที่จำเป็นในการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ อีกทั้งสามารถปรับตัวให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงของวิทยาการต่างๆที่เจริญก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็วได้

^{๕๐} สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, พระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. ๒๕๕๐, เล่ม ๑๒๕ ตอนที่ ๗ ก หน้า ๒๕.

^{๕๑} สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. ๒๕๕๑, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา , ๒๕๕๑), เล่ม ๑๒๕ ตอนที่ ๔๑ ก หน้า ๒.

^{๕๒} อาชัญญา รัตนอุบล, “การศึกษานอกโรงเรียนสำหรับเด็กด้อยโอกาส ”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , ๒๕๔๐)

๒.๖.๒ โรงเรียนเอกชนนอกระบบกับความจำเป็นในการประกันคุณภาพการศึกษา

มาตรา ๒๐ ในพระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. ๒๕๕๑ ระบุว่า ให้สำนักงานจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษานอกระบบซึ่งเป็นระบบประกันคุณภาพภายในสำหรับสถานศึกษาที่มีคุณภาพและมาตรฐานสอดคล้องกับกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ^{๕๐} นอกจากนี้ นโยบายด้านการศึกษาของรัฐบาลปัจจุบันในการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. ๒๕๕๒-๒๕๖๑) เน้นคุณภาพควบคู่กับโอกาส โดยในนโยบายมุ่งให้ความสำคัญส่วนหนึ่งต่อการศึกษานอกระบบ ด้วยเหตุที่ว่า การศึกษานอกระบบจะเป็นส่วนเติมเต็มให้กับผู้ที่พลาดหรือขาดโอกาสจากการศึกษาในระบบ

จากข้อมูลสถิติจำนวนนักเรียน ของโรงเรียนเอกชนนอกระบบทั่วประเทศ^{๕๑} ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๔๗-๒๕๕๑ พบว่าในปี พ.ศ. ๒๕๔๗ มีจำนวนนักเรียน ๘๙๑,๘๗๔ คน พ.ศ. ๒๕๔๘ มีจำนวน ๙๓๖,๐๙๗ คน พ.ศ. ๒๕๔๙ มีจำนวน ๙๘๖,๙๒๖ คน พ.ศ. ๒๕๕๐ มีจำนวน ๑,๐๓๖,๗๐๘ คน และในปี พ.ศ. ๒๕๕๑ มีจำนวนนักเรียน ๑,๐๙๕,๔๑๕ คน หากพิจารณาข้อมูลดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่าการศึกษานอกระบบได้รับความสนใจ จากผู้เรียนเพิ่มมากขึ้นทุกปี เนื่องจากการศึกษาประเภทนี้ เป็นการจัดการศึกษาที่มุ่งเปิดโอกาสให้ประชาชนมีความเสมอภาคทางการศึกษาอย่างทั่วถึง มีความรู้พื้นฐาน คิดแก้ปัญหาเป็น มีคุณธรรม ทนต่อเหตุการณ์ปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงในสังคม สามารถนำความรู้ที่ได้ไปประกอบอาชีพหรือศึกษาต่อ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นต้องมุ่งพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียนเอกชนนอกระบบด้วยการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อให้ผู้จบการศึกษามีคุณลักษณะที่พึงประสงค์และมีคุณภาพตามมาตรฐานคุณภาพการศึกษาดังกล่าวได้ แต่ในปัจจุบันนี้จำนวนโรงเรียนเอกชนนอกระบบที่มีการบริหารงานประกันคุณภาพภายใน เพื่อให้ได้มาตรฐาน ตามมาตรฐานคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนเอกชนนอกระบบ ยังมีจำนวนอยู่น้อยมาก มีเพียง ๔๒๐ โรงเรียน เมื่อเทียบกับจำนวนโรงเรียนเอกชนนอกระบบทั่วประเทศที่มีจำนวนถึง ๔,๒๙๖ โรงเรียน^{๕๒} ดังนั้นโรงเรียนเอกชนนอกระบบ จึงควรให้ความสำคัญกับการประกันคุณภาพการศึกษา และมุ่งเน้น

^{๕๐} สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. ๒๕๕๑, เล่ม ๑๒๕ ตอนที่ ๔๑ ก หน้า ๕.

^{๕๑} สำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน, สถิติการศึกษาเอกชน ปีการศึกษา ๒๕๕๑, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ สกสศ. ๒๕๕๑), หน้า ๕๑ – ๗๒.

^{๕๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๑.

พัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ได้มาตรฐานอย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง เพื่อรองรับความต้องการของชุมชน สังคม และสนองนโยบายของรัฐบาลในการปฏิรูปการศึกษาได้

สรุป จากพระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. ๒๕๕๑ ที่กำหนดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา จาก การปฏิรูปการศึกษา ในทศวรรษที่ สองที่ให้ความสำคัญกับการศึกษานอกระบบมากขึ้น และจากการจัดการศึกษาของโรงเรียนเอกชนนอกระบบ ที่ได้รับความสนใจและเป็นที่ต้องการของสังคมมากขึ้น โดยสิ่งสำคัญในการจัดการศึกษาของโรงเรียนเอกชนนอกระบบคือ มีความรู้ด้านวิชาการและมีทักษะการปฏิบัติ ซึ่งถือว่าเป็นหัวใจในการจัดการศึกษาหลักสูตรระยะสั้น โดยผู้เรียนมีเป้าหมายชัดเจน เมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วจะได้นำความรู้ไปประกอบอาชีพและพัฒนาคุณภาพชีวิตได้ ดังนั้น จึงควรมีการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ยกระดับคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนเอกชนนอกระบบให้ทั่วถึง เพื่อให้ได้มาตรฐานคุณภาพการศึกษา และเพียงพอต่อความต้องการของสังคม จึงมีความจำเป็นและมีความสำคัญอย่างยิ่งในการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนเอกชนนอกระบบ

๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๗.๑ งานวิจัยในประเทศ

เมชวิน พุ่มมาลี^{๕๖} ได้ศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารและครูเกี่ยวกับความพร้อมเพื่อการประกันคุณภาพและรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนเอกชน ประเภทนอกระบบ โรงเรียน พบว่าผู้บริหารและครูโรงเรียนเอกชน ประเภทนอกระบบโรงเรียน ที่เปิดสอนหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น มีความคิดเห็นเกี่ยวกับความพร้อมเพื่อการประกันคุณภาพจากปัจจัย ๗ ด้านแต่ละด้านโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับพร้อมมาก

สุภาวดี วาทิกทินกร^{๕๗} ได้ศึกษา การวิจัยและพัฒนาเรื่อง “กระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต” ผลการวิจัยพบว่า ครู กศน.ยังขาดทักษะในการจัดกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต ยังคงยึดติดกับรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบเก่า ที่เน้นการถ่ายทอดความรู้จากครูไปสู่ผู้เรียน ใช้สอบวัดผล ประเมินผลเป็นเครื่องมือในการประเมินความรู้ของผู้เรียน ใช้คะแนนจูงใจให้ผู้เรียนสนใจ

^{๕๖}เมชวิน พุ่มมาลี, “ความคิดเห็นของผู้บริหารและครูเกี่ยวกับความพร้อมเพื่อการประกันคุณภาพและรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนเอกชน ประเภทนอกระบบ ”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑)

^{๕๗}สุภาวดี วาทิกทินกร, “กระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต” , งานวิจัยสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดน่าน , ๒๕๕๔ – ๒๕๕๒. (อัคราณา)

เรียน เนื้อหาการเรียนการสอนขาดการเรียนรู้ จากการวิเคราะห์ปัญหาของชีวิตในปัจจุบัน ผู้เรียนยังขาดความสนใจใฝ่รู้ ขาดทักษะการคิดเชิงวิเคราะห์

เอกราช ตรีนเจริญ^{๙๙} ได้ศึกษาการบริหารของโรงเรียนเอกชนที่จัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน สาขาคอมพิวเตอร์ ในจังหวัดขอนแก่น ผลการศึกษาครั้งนี้พบว่า สภาพความพร้อมในการบริหารของโรงเรียนเอกชน ที่จัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน สาขาคอมพิวเตอร์ ในจังหวัดขอนแก่น จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน พบว่า โรงเรียนมีสภาพความพร้อมดีโดยรวม สิ่งที่ต้องพิจารณาปรับปรุงคือหลักสูตรให้ทันสมัยอยู่เสมอเพื่อสนองความต้องการของตลาดและท้องถิ่น สำหรับสิ่งอำนวยความสะดวกซึ่งประกอบด้วย สื่อการเรียนการสอน อาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อมและบรรยากาศในการเรียนการสอน อยู่ในสภาพความพร้อมดีโดยรวมเช่นกัน แต่สิ่งที่ต้องปรับปรุงอยู่เสมอ คือ สื่อการเรียนการสอน เช่น เอกสารประกอบการสอน เครื่องมือและอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ให้ทันสมัยและใหม่อยู่เสมอ

วิชัย ศรีเล็ก^{๑๐} ได้ศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารและครูที่มีต่อการประกันคุณภาพการศึกษา โดยใช้ระบบ ISO9000 ในโรงเรียนมัธยมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ทั้งผู้บริหารและครูมีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับระบบ ISO9000 อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนความคิดเห็นที่มีต่อสภาพปัจจุบันในโรงเรียน และความเป็นไปได้ในการนำระบบบริหารISO9000 มาใช้ในโรงเรียน ผู้บริหารมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ครูผู้สอนมีความคิดเห็นในระดับปานกลาง เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารและครูที่มีต่อการประกันคุณภาพ โดยใช้ระบบISO9000 พบว่า มีความเห็นต่างกัน และเมื่อจำแนกตำแหน่งทางราชการ อายุ วุฒิการศึกษา ปัญหาและอุปสรรคที่พบคือ ขาดแคลนบุคลากรในการทำงาน บุคลากรไม่มีเวลา ไม่เห็นความสำคัญและไม่ให้ความร่วมมือ ข้อเสนอแนะคือการจัดอบรมความรู้เกี่ยวกับระบบบริหารISO9000 ให้กับบุคลากรในโรงเรียน

^{๙๙}เอกราช ตรีนเจริญ “ การศึกษาการบริหารของโรงเรียนเอกชนที่จัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน สาขาคอมพิวเตอร์ ในจังหวัดขอนแก่น ”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต , (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๒)

^{๑๐}วิชัย ศรีเล็ก, “ความคิดเห็นของผู้บริหารและครูที่มีต่อการประกันคุณภาพการศึกษา โดยใช้ระบบบริหาร ISO9000 ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต , (กรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๒)

รัตนกรณ์ สมบูรณ์^{๑๐} ได้ศึกษาสภาพการปฏิบัติงานตามแนวทางการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของโรงเรียนเอกชนในจังหวัดขอนแก่นพบว่า สภาพการปฏิบัติงาน ๔ ขั้นตอน คือ การจัดทำแผนพัฒนา การดำเนินงานตามแผน การติดตามตรวจสอบ ปรับปรุงการดำเนินงาน และการประเมินตนเอง ขั้นตอนที่มีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติงานสูงสุด คือ ขั้นตอนการดำเนินงานตามแผน ขั้นตอนที่มีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติต่ำสุด คือ การติดตาม ตรวจสอบ ปรับปรุงการดำเนินการ

ทวี มั่นตรง^{๑๑} ได้ศึกษาแนวทางการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษา โรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา อำเภอสบปราบ จังหวัดลำปาง พบว่า การปฏิบัติสูงสุดด้านปัจจัย คือ การพัฒนาผู้บริหารให้มีวิสัยทัศน์ในการจัดการศึกษาให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง การพัฒนาครูให้มีความรู้ สามารถพัฒนาหลักสูตร จัดทำแผนการสอนและกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ด้านกระบวนการ คือ การปฏิบัติตามแผนปฏิบัติการของโรงเรียน จัดกิจกรรมที่เป็น การส่งเสริมประชาธิปไตย การทำงานร่วมกับผู้อื่นและความรับผิดชอบต่อกลุ่ม การประชาสัมพันธ์ เพื่อสร้างความเข้าใจให้บุคลากรในสถานศึกษา ชุมชน องค์กรและหน่วยงานต่าง ๆ ในพื้นที่ เห็นความสำคัญของการจัดการศึกษาาร่วมกันและด้านผลผลิต คือ การดำเนินการให้นักเรียน มีผลสัมฤทธิ์ไม่ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำ

นิตยา พลับเกลี้ยง^{๑๒} ได้ทำการศึกษาสภาพ และปัญหาการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาภายในโรงเรียนศึกษาพิเศษ ในเขตภาคเหนือ พบว่า สภาพการดำเนินงานโดยภาพรวมมีการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก ๑. ด้านจัดระบบบริหารและสารสนเทศ พบว่า มีการจัดระบบบริหาร และจัดทำสารสนเทศภายในสถานศึกษา และมีการจัดตั้งคณะกรรมการประกันคุณภาพภายใน ๒. ด้านการพัฒนามาตรฐานการศึกษาพบว่า มีระบบและกลไกการพัฒนา มาตรฐานการศึกษา และวิเคราะห์มาตรฐานการศึกษาสอดคล้องกับศักยภาพของนักเรียน และ ชุมชน ๓. ด้านจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา พบว่า มีการวิเคราะห์วิสัยทัศน์ พันธกิจ และ เป้าประสงค์การพัฒนาสถานศึกษา และจัดทำแผนการศึกษาเฉพาะบุคคล ๔. ด้านการดำเนินงาน

^{๑๐}รัตนกรณ์ สมบูรณ์, “สภาพการปฏิบัติงานตามแนวทางการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของโรงเรียนเอกชนในจังหวัดขอนแก่น” วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต(บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยขอนแก่น ๒๕๔๔)

^{๑๑}ทวี มั่นตรง, “แนวทางการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอสบปราบ จังหวัดลำปาง”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ๒๕๔๕)

^{๑๒}นิตยาพลับเกลี้ยง, “สภาพและปัญหาการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายใน โรงเรียนศึกษาพิเศษในเขตภาคเหนือ” วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต(บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยนเรศวร ๒๕๔๕)

ตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา พบว่า มีการดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา และมีผู้รับผิดชอบโครงการ กิจกรรมต่าง ๆ ที่กำหนดขึ้น ๕. ด้านการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา พบว่า มีการประเมินความสามารถพื้นฐานของนักเรียน และมีการวางแผนการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา ๖. ด้านประเมินคุณภาพการศึกษา พบว่า มีการประเมินคุณภาพการศึกษาตามแผนการศึกษาเฉพาะบุคคล ๗. ด้านการรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี พบว่ามีการจัดทำรายงานคุณภาพประจำปี และรายงานให้หน่วยงานต้นสังกัดรับทราบ ๘. ด้านการผุดงระบบประกันคุณภาพการศึกษา พบว่า มีการวางแผน พัฒนา ปรับปรุงการดำเนินการประกันคุณภาพภายใน ปัญหาการดำเนินการประกันคุณภาพภายใน พบว่า ๑. ด้านการจัดการระบบบริหาร และสารสนเทศ พบว่า สถานศึกษามีข้อจำกัดกิจกรรมพัฒนาครู และครูมีภาระงานมาก ๒. ด้านการพัฒนามาตรฐานการศึกษา พบว่า ผู้ปกครอง และชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนามาตรฐานการศึกษาน้อย ๓. ด้านการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา พบว่า บุคลากรในสถานศึกษาขาดความรู้ในการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ๔. ด้านการดำเนินการตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา พบว่า สถานศึกษาไม่สามารถดำเนินการตามแผนที่กำหนดไว้ได้ทั้งหมด ๕. ด้านการตรวจสอบ และทบทวนคุณภาพการศึกษา พบว่า ระบบตรวจสอบและทบทวนคุณภาพไม่ชัดเจน ๖. ด้านการประเมินมาตรฐานการศึกษา พบว่า ผู้ปกครอง ชุมชน ไม่มีส่วนในการประเมิน ๗. ด้านการรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี พบว่า ไม่มีการเผยแพร่ต่อสาธารณชน ๘. ด้านการผุดงระบบการประกันคุณภาพการศึกษา พบว่า บุคลากรขาดความรู้ ความเข้าใจในเรื่องการประกันคุณภาพ

สุชาติ ขำจร^{๐๐} ได้ศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารงานตามมาตรฐานคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนเอกชนนอกระบบในกรุงเทพมหานครผลการวิจัย พบว่า การบริหารงานตามมาตรฐานคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนเอกชนนอกระบบทั้ง ๑๒ มาตรฐาน ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและผู้ปฏิบัติการสอน เห็นว่ามีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ซึ่งเรียงลำดับค่าเฉลี่ยรวมจากมากไปหาน้อยดังนี้ อาคารเรียนห้องเรียน ห้องประกอบ/สถานที่ฝึกปฏิบัติและสภาพแวดล้อมเหมาะสมกับหลักสูตรและเพียงพอ ต่อการใช้งาน บริการและสวัสดิการที่จัดให้แก่ผู้เรียนทั่วถึงและเพียงพอ ผู้บริหารเป็นผู้มีระดับมืออาชีพ ปรัชญาและเป้าหมายของโรงเรียนเหมาะสมและใช้เป็นเครื่องชี้การดำเนินงานของโรงเรียนได้ ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนและมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์

^{๐๐} สุชาติ ขำจร, “สภาพและปัญหาการบริหารงานตามมาตรฐานคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนเอกชนนอกระบบในกรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต . (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๒)

ระบบการบริหารจัดการมีประสิทธิภาพ กระบวนการวัดผลและประเมินผลผู้เรียนตรงตามสภาพจริง หลักสูตรได้รับการพัฒนาให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคม/ท้องถิ่นและผู้เรียน การจัดการกระบวนการเรียนรู้เป็นไปตามหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ ครู/ผู้สอนมีความรู้ความสามารถ ในวิชาที่สอนและประพฤติตนเหมาะสมกับวิชาชีพครู ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้สำเร็จการศึกษาอยู่ในระดับสูง มีความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนในการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

๒.๗.๒ งานวิจัยในต่างประเทศ

Ministry of Education and Culture^{๑๙} ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการปรับปรุงคุณภาพการประถมศึกษาในอินโดนีเซีย ได้ทำการวัดคุณภาพของครูในด้านต่าง ๆ ๔ ด้าน คือ ความสามารถในการด้านวิชาชีพ ความพยายามทางวิชาชีพ เวลาที่ใช้ทำกิจกรรมทางวิชาชีพ และความสัมพันธ์ระหว่างความเชี่ยวชาญ และงานที่ได้รับมอบหมาย ได้พบว่าครูเป็นปัจจัยเดียวที่ใช้ตัดสินการปรับปรุงคุณภาพทางการศึกษาและครูที่มีคุณภาพจะส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาได้มากที่สุด

Patricia^{๒๐} ได้ศึกษาการประเมินคุณภาพการศึกษา และการควบคุมการปฏิบัติ ในประเทศเยอรมันนี สวีเดน ฝรั่งเศส นิวซีแลนด์ และออสเตรีย พบว่า มีการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับระบบการประกันคุณภาพการศึกษาอย่างชัดเจน และกลไกทางสังคม ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเยอรมันนีได้ โดยเปรียบจากเมืองหนึ่งและต่อไปยังอีกเมืองหนึ่ง ในฝรั่งเศสได้ให้ความสำคัญและเชื่อถือมาตรฐานของข้อทดสอบที่ออกโดยโรงเรียน ในนิวซีแลนด์ ให้ความสำคัญการประเมินคุณภาพการศึกษาโดยบุคคลภายนอกที่เกี่ยวข้องกับสถานศึกษานั้น ในออสเตรียได้นำเอากระบวนการประเมินโดยใช้ข้อมูลมาตรฐาน มีการเตรียมการโดยใช้แบบแผน การควบคุมคุณภาพ และนำมาประเมินคุณภาพการศึกษาโดยบุคคลภายนอกที่เกี่ยวข้องกับสถานศึกษานั้น

Floit, Daryl J.^{๒๑} (ฟลอยด์ แดริล) วิจัยเรื่อง ผลกระทบของรายงานการประเมินคุณภาพภายนอกต่อโรงเรียนในมลรัฐอิลลินอยส์ การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาว่าการมีส่วนร่วม

^{๑๙} Ministry of Education and Culture อ้างในเข็มทอง สิริแสงเลิศ, “การวิเคราะห์ระบบประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชน”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๔๐)

^{๒๐} Patricia อ้างในนาตยา พลับเกลี้ยง, “สภาพและปัญหาการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาภายในโรงเรียนศึกษาพิเศษในเขตภาคเหนือวิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนเรศวร ๒๕๔๕)

^{๒๑} Floit, Daryl J. “The effects of the quality assurance external review on Illinois school reform Dissertation” Ph.D. Educational Administration, (Illinois University, 2000), p. 37.

ในการทบทวนการดำเนินงานจากภายนอก จะมีส่วนช่วยให้กระบวนการพัฒนาโรงเรียนแบบบูรณาการดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่องหรือไม่ ผู้วิจัยวิเคราะห์จากรายงานการประเมินภายนอก ได้ระบุให้เห็นถึงประเด็นบรรยากาศการเรียนรู้ และถึงแม้ว่ารายงานนี้ได้กล่าวถึงความจำเป็นต้องมีการกำหนดทิศทางของหลักสูตรให้สอดคล้องกับมาตรฐานของรัฐ แต่มีหลักฐานอ้างอิงน้อยมากในการปรับปรุงหลักสูตร การประเมิน และกลยุทธ์การสอน ส่วนการสนับสนุนจากชุมชน และผู้ทรงคุณวุฒิในชุมชน ไม่ได้บูรณาการกับกิจกรรมการเรียนรู้และกิจกรรมที่กำหนด ผลการวิจัยพบว่ารายงานการประเมินภายนอก และรายงานข้อคิดเห็นจากโรงเรียนแบบบูรณาการอย่างต่อเนื่อง และความพยายามในการพัฒนาหลายอย่าง ยังไม่ต่อเนื่องและไม่อาจบ่งบอกได้ว่าเป็นองค์ประกอบของการประกันคุณภาพได้

Bugg Andrew^{๑๖} (บั๊ก แอนดรู) ศึกษาวิจัยเรื่อง การประกันคุณภาพการศึกษาและการวางแผนพัฒนาโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในมลรัฐอิลลินอยส์ การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อตรวจสอบประสิทธิผลของคณะกรรมการการศึกษาของรัฐในโครงการประกันคุณภาพการศึกษาและพัฒนาแผน ที่ใช้เป็นตัวกระตุ้นการพัฒนาระบบการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นระบบในโรงเรียนมัธยมปลายของรัฐ การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เพื่อคัดสรรใจเกี่ยวกับขอบเขตที่โรงเรียนสองแห่งใช้การประกันคุณภาพการศึกษา เป็นเครื่องมือในการปรับปรุงกระบวนการอย่างต่อเนื่อง ผลการวิจัยพบว่า

๑.ก่อนที่จะมีการนำการประกันคุณภาพและแผนพัฒนามาใช้ โรงเรียนทั้งสองแห่งยังไม่ได้ใช้ระเบียบโครงสร้างในการปรับปรุงโรงเรียน

๒.โรงเรียนในชนบทสามารถใช้กระบวนการประกันคุณภาพ เพื่อเป็นการกระตุ้นการพัฒนาโครงสร้างการจัดระเบียบของโรงเรียนในขณะที่โรงเรียนในเมืองไม่สามารถทำตามกระบวนการได้สำเร็จ

๓.การประกันคุณภาพมีผลดีต่อแผนการสอนในโรงเรียนทั้งสองแห่ง

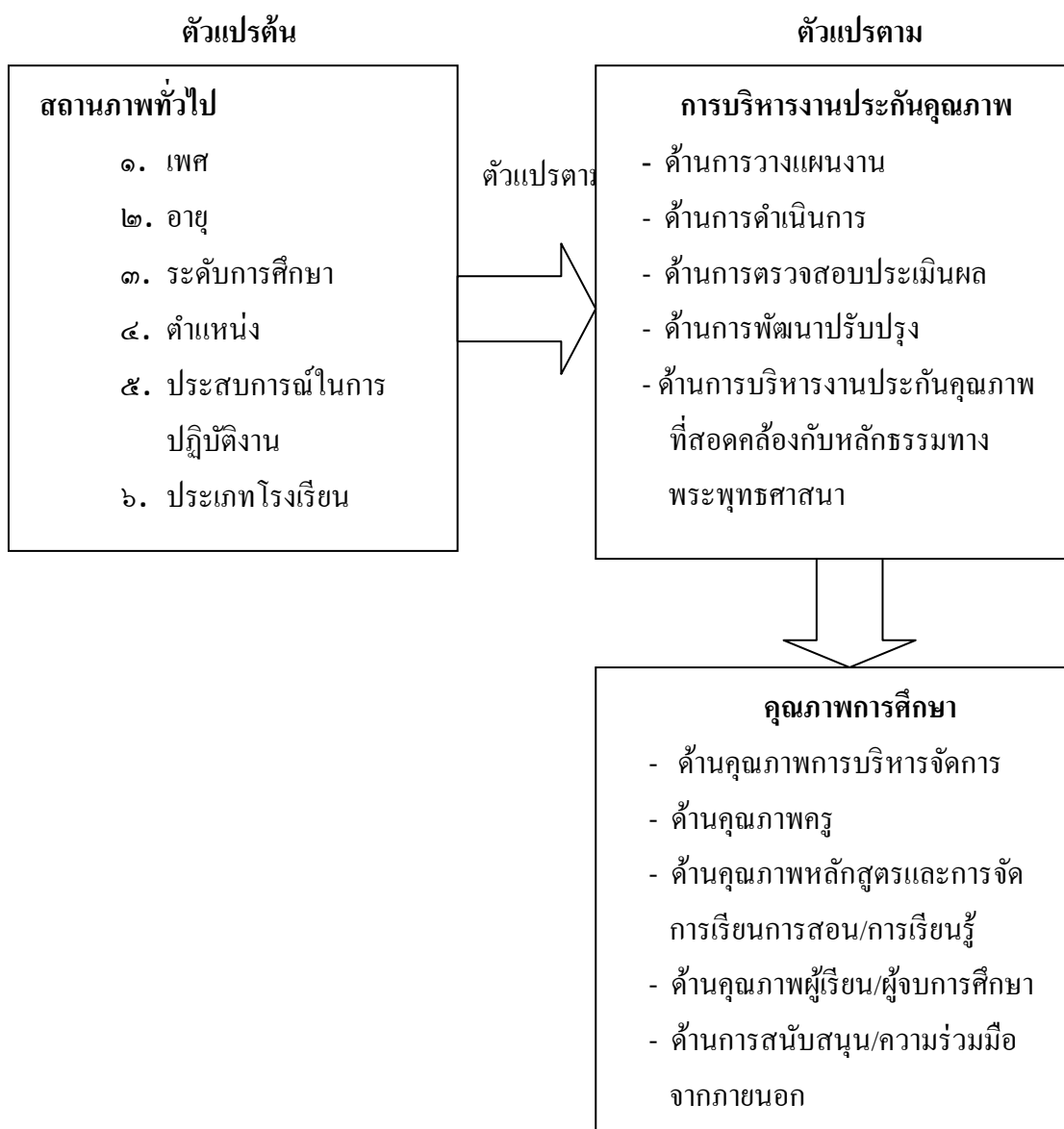
๔.ถึงแม้ว่าการประกันคุณภาพจะประสบความสำเร็จในเรื่องเกี่ยวกับการปรับปรุง แต่ยังเป็นที่ยกเถียงว่าสิ่งแวดล้อมบางประการอาจทำให้โรงเรียนไม่สามารถค้นหาปัญหาที่แท้จริงได้

จากรายงานการวิจัยทั้งภายในประเทศและ ในต่างประเทศ และจากการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่าการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ทำให้โรงเรียนมีการพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง

^{๑๖}Bugg Andrew, "Quality Assurance and Improvement Planning in Illinois High Schools Dissertation" **Ph.D. Educational Administration**, (Illinois University, 2000), p.74.

เพื่อให้โรงเรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด ผู้เรียนได้รับการพัฒนาอย่างเต็ม ตามศักยภาพ โรงเรียนเป็นที่ยอมรับของสังคม ผู้ปกครอง ชุมชน ผู้ร่วมจัดการศึกษาและผู้เรียน โดยเฉพาะ โรงเรียนเอกชนนอกระบบที่มีการจัดการศึกษาอย่างหลากหลาย มีหลักสูตรยืดหยุ่น และจัดการ ศึกษาตามประเภทโรงเรียนต่างๆตามความถนัดและความต้องการของผู้เรียน ผู้เรียนมีโอกาสรียนรู้ ได้ตลอดชีวิต อย่างมีคุณภาพ ทนต่อเหตุการณ์ ปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงใน สังคม มีความรู้ และสามารถนำความรู้ที่ได้ไปประกอบอาชีพหรือศึกษาต่อ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต ของตนเองและครอบครัวให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ดังนั้นจึงควรให้ความสำคัญในการ บริหารงานประกันคุณภาพการศึกษา ในโรงเรียนเอกชนนอกระบบ เพื่อให้โรงเรียนมีคุณภาพ การศึกษาตามมาตรฐานคุณภาพการศึกษา ที่กำหนด สามารถตอบสนองความต้องการของชุมชน สังคม ตามนโยบายการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง และนโยบายของประเทศชาติต่อไป

๒.๘ กรอบแนวคิดในการวิจัย

แผนภูมิที่ ๒.๓ กรอบแนวคิดในการวิจัย